

Revue pro teologii
a duchovní život

ROČNÍK VIII.
1998
25 Kč

ČÍSLO 1

SA T V E

G. COPPA
SV. AMBROŽ A TERTIO
MILLENNIO ADVENIENTE

S. BRAITO OP
NOVÁ CESTA

G. NISSIM OP
MANIPULAČNÍ KUCHYŇE
TELEVIZE

R. DACÍK OP
ŽIJ A MODLI SE S CÍRKVÍ

L. GERETZKI OP
UMÝVÁNÍ NOHOU

OBSAH

<i>Editorial</i>	1
<i>G. Coppa – Svatý Ambrož a Tertio millennio adveniente</i>	2
<i>S. Braito OP – Nová cesta</i>	7
<i>E. Soukup OP – První kroky</i>	12
<i>G. Nissim OP – Kritéria pravdy – Manipulační kuchyně televize</i>	15
<i>Z. Kašička – Za otcem Reginaldem Dacíkem</i>	21
<i>R. Dacík OP – Žij a modli se s církví</i>	25
<i>L. Geretzki OP – Umývání nohou</i>	33
<i>W. A. Hinnebusch OP – Dominikánská obnova a silentium</i> ...	38
<i>Recenze</i>	46

Editorial

První číslo osmého ročníku našeho časopisu *Salve* plní svůj slib čtenářům a zahajuje kurz duchovního života, který vychází z pokladnice naší provincie v období první republiky. Sáhli jsme po díle otců Emiliána Soukupa a Silvestra Braita. Oba zmínění autoři nám přibližují duchovní život dominikánsko-karmelitánské spirituality s důrazem na porýnskou mystiku s jejím pozitivním a radostným akcentem.

Druhý rok přípravy na velké milénium roku 2000 nám připomíná článek mons. G. B. Coppy o sv. Ambroži. Nejde o stať církevního diplomata, ale význačného odborníka a překladatele patristické literatury, především děl sv. Ambrože. Otcí Reginaldu Dacíkovi, který patří ke generaci olomouckých profesorů teologie a zasáhl do formace i mladších členů dominikánské provincie a kněží olomoucké arcidiecéze, patří medailonek Mgr. Zdeňka Kašičky, ale také jeho stať o liturgii. Obnově duchovního života, které napomáhá ticho, se věnuje druhá část článku amerického historika a teologa W. A. Hinnebusche. Církev sloužící dle otce Y. Congara nám připomíná rozjímání nad obřadem umývání nohou Zeleného čtvrtku P. L. Geretzkeho. Poslední stránky našeho časopisu patří recenzím knižních novinek.

V roce Ducha sv. přejeme všem našim čtenářům potřebnou statečnost, ale i moudrost do nastávajících nesnadných rozhodování.

P. Dominik Duka OP

Svatý Ambrož a Tertio millennio adveniente

Život a nauka svatého Ambrože podle Jana Pavla II.

Giovanni Coppa

Mons. Giovanni Battista Coppa, nar. 1925 v italské Albě, kněžské svěcení 1949, od r. 1952 pracoval v papežské kurii. Studoval moderní literaturu a jazyky, posléze patrologii, zvl. spisy sv. Ambrože Milánského, jehož dílo překládal z latiny do italštiny a souborně vydal v r. 1968. V r. 1991 ho papež Jan Pavel II. jmenoval apoštolským nunciem v České republice.

Text, který zde uveřejňujeme jako doplnění článku o sv. Ambroži v Salve 4/97 je jeho kázání, pronesené v pražském semináři v prosinci r. 1997.

1) 7. prosince 1997 skončil rok svatého Ambrože, který se slavil v Miláně u příležitosti šestnáctistého výročí jeho smrti na Velký pátek 4. dubna r. 397.

K této památce zaslal Svátý otec kardinálovi Carlu Maria Martinimu, milánskému arcibiskupovi, latinský dopis „Operosam diem“, jenž byl oficiálně přeložen jen do italštiny.

Je vhodné, abychom dobře znali tento dokument, který podal velmi jasnou syntézu světcovy postavy a jeho učení. Odpovídáme tak na přání papeže, který, když podtrhl Ambrožovo mimořádně výrazné dílo v **pastoraci** 4. století, řekl: „Přeji si, aby jeho příklad člověka, kněze a biskupa, vlil nové nadšení všem věřícím naší doby – biskupům, kněžím, zasvěceným osobám a křesťanským laikům, aby si stále více uvědomovali povinnost inspirovat svůj život evangeliem a jím vedení se stávali horlivějšími apoštoly na prahu třetího tisíciletí“. (13)

2) Papež především načrtl základní linie pastorační činnosti svatého Ambrože, poté co byl náhle zvolen milánským biskupem.

Víme, že byl původně konsulem římského císařství v Miláně pro provincii Emílie a Ligúrie, když mu předtím skončilo vládní období v Sirmiu a Illírii, dnešním Srbsku. Při smrti milánského ariánského biskupa nějaké dítě vykřiklo: „Ambrož biskup, Ambrož biskup!“ A lid s touto volbou souhlasil. Během týdne byl vysvěcen na kněze a biskupa a ujal se vedení velké diecéze s neslýchanou mocí a laskavostí. Prohluboval studium Bible a teologie; rozvážnou pastorační získával pro církev ty, kteří ji opustili, aby následovali Ariovo kacířství. Přebudoval morální strukturu společnosti ještě zpusťosené pohanskou nemravností a bez oddechu vedl zápas proti

všem zlořádům: proti lakomství, lichvě, vykořisťování chudých a hájil sociální spravedlnost. Navrhoval hodnověrnou a pevnou linii křesťanského života všem věřícím. Věnoval se formaci kněží a jáhnů a „chtěl, aby se plně připodobnili Kristu, aby se jich On cele zmocnil a obdařil je určitými lidskými ctnostmi: pohostinností, vlídností, věrností, velkorysostí, které se protíví lakomství, vlohami k rozjímání, neposkvřenou cudností, vyrovnaností, přátelstvím“ (10): miloval své kněze – říkal – jako by je v manželství zplodil. Svatý Ambrož obzvláště pečoval o panny a vdovy zasvěcené Bohu. Podporoval úctu k mučedníkům a k liturgii: připomeňme si ambrosiánskou liturgii a hymny, jež sám složil. Jeho vnitřní život byl obohacený hlubokou spiritualitou, jejímž středem byl Ježíš, kterého viděl také v chudých. A jeho vztahy se státními představiteli – nesmíme zapomenout, že Miláno bylo v té době hlavním městem Západní říše – byly vždycky loajální, ale velmi silné a upřímné, až k výzvě císařům, aby hájili práva církve.

3) Po vykreslení portrétu svatého Ambrože papež rozebírá nejdůležitější body jeho učení, které nyní v krátkosti shrnu.

Především: místo Božího slova. V **Tertio millennio adveniente** nás papež vybízí „vrátit se s obnoveným zájmem k Bibli“ (40). Zde připomíná, že skoro všechna ambrosiánská díla jsou komentáře k Bibli – v níž vidíme neustálou přítomnost Krista – s použitím metod historických, morálních a alegoricko – mystických. Papež píše: „Mnohé osobnosti Starého zákona se jeví jako ‘typy’ a předobraz osoby Krista. Čist Písmo znamená čist Krista. Proto také Ambrož živě doporučuje souborné čtení Písma: ‘Pij tedy z obou dvou kalichů, ze Starého a Nového zákona, protože z obou piješ Krista. Pij Krista, jenž je vinná réva, pij Krista, který je kámen, z něhož vytryskla voda; pij Krista, který je pramen života; pij Krista, který je řeka, jejíž proud zúrodňuje obec Boží; pij Krista, který je **pokoj**’ /Explan. ps. 1, 33/“ (14).

Ježíš je klíč, skrze který můžeme pochopit velkou temnotu prorockých písem. Písmo nemůžeme číst povrchně, protože „je moře, jež v sobě skrývá hluboké smysly a propasti prorockých záhad: do tohoto moře se vlily mnohé řeky“ /Ep. XXXVI, 3/. Proto žádá své věřící, aby rozjímali – dokonce říká „přežvykovali“ – Slovo Boží: „Rozjímej tedy celý den o Zákoně... Vezmi si za poradce Mojžíše, Izaiáše, Jeremiáše, Petra, Pavla, Jana a největšího rádce Ježíše, chceš-li si získat Otce. S nimi musíš jednat, s nimi se musíš porovnávat po celý den, musíš celý den rozjímat“ /Expos. Ps. CXVIII, XIII, 7/ (15).

4) Ústředním bodem papežova listu je třetí kapitola: „Kristus je pro nás všechno“. Ambrož byl velkým obráncem nicejské ortodoxie, která

odsoudila Ariovo kacířství, podle něhož Kristus nebyl Bůh. Kristologická potvrzení katolické víry najdeme už v prvních světcových dogmatických dílech **De fide**, **De Spiritu Sancto** a **De incarnationis dominicae sacramento**. Pro Ambrože je Ježíš ten, kdo zjevuje Otce: „Je věčná nádhera duše. Otec jej poslal na zem, aby nám dal možnost rozjímat ve světle jeho tváře o věčných a nebeských skutečnostech, které byly kdysi skryty pro mluhu, jež nás soužila“ /Expl. Ps. XLIII, 89/.

Ambrož je velký teolog dějin spásy, církevní otec, objasňující témata vtělení a vykoupení. Slovo se stalo člověkem, aby bylo tím, kdo by na sebe vzal hříchy, podle velkolepého závěru Hexaameronu (VI, 10, 76). Papež citoval mnoho pasáží z jeho děl: „V jeho umučení... tato láska zářila uprostřed nejhlubších protikladů: ponížení a vyvýšení Ukřižovaného; jeho pohana sňala potupy všech, slzy, které prolil na kříži, nás umyl. Kristovo vykoupení je obecné: 'ponížil se, abys ty byl povýšen' /Expl. Ps. XLIII, 78/. Odtud pocházejí v Ambrožových dílech všechny definice a názvy Vykupitele, které nám jej vykreslují v jeho velikosti a laskavosti. Kristus se stal vším pro všechny; On je plnost a hojnost: je cíl Zákona; základ všeho a hlava církve, pramen života; 'jeho smrt je život, jeho rány jsou život, jeho krev je život, jeho pohřeb je život, jeho vzkříšení je život všech' /Expl. Ps. XXXV, 36/. On je 'všeobecné odpykání, všeobecné výkupné', král a prostředník, slunce spravedlnosti, světlo, oheň, cesta, radost, jediný, v němž se můžeme honosit navzdory svým hříchům; pro nás se stal chudým, pokorným, aby nás naučil pokoře, naším společníkem; je dobrý, je dobrota sama: 'Nechť to dobro přijde do našich duší, do nitra našich myšlenek...', On je náš poklad, naše cesta, naše moudrost, náš pastýř a dobrý pastýř, On je náš život. Dobře vidíš, kolik dobra je v tom jediném dobru' /Ep. XI, 6/" (20–21).

5) „Střízlivé opojení ducha“. V této kapitole vysvětluje Svatý otec, jak byl Ambrož „především duchovním pastýřem a vůdcem“ (23); a činí to připomínaje, že kristologický rok přípravy na velké jubileum měl „probudit v každém věřícím pravou touhu po svatosti“ /Tertio millenio adveniente 32/. A svatý Ambrož je opravdu učitelem svatosti.

Papež píše: „Kristus žízni po nás, kteří jsme stvořeni pro něho a pro Božskou Trojici, jsme voláni, abychom se stali jedno s ním skrze jeho přebývání v nás: 'Ať Ježíš vstoupí do tvé duše, zaujme příbytek ve tvých myšlenkách, aby uzavřel každý druh hříchu ve svatém stánku ctnosti' /Expos. Ps. CXVIII, IV, 26/. Tímto způsobem se rozvíjí stále hlubší vztah ke Kristu: počínaje askezí, podmínkou, kterou nemůžeme potlačit, máme-li s ním být v důvěrném kontaktu. Je třeba toužit po Kristu, napodobovat jej, rozjímat o jeho Osobě. Neustále se k němu modlit, usta-

vičně jej hledat, mluvit o něm, ve všem se mu podrobovat, obětovat mu své utrpení a zkoušky a nacházet v něm úlevu a oporu. Ale ani v tomto jeho hledání bychom nezmohli nic sami o sobě, protože jenom Kristus je prostředník, vůdce a cesta. 'Kristus je pro nás vším', a tedy 'jestliže si chceš vyléčit ránu, On je lékařem. Máš-li horečku, On je pramenem. Jestliže se ti stala křivda, On je spravedlnost. Potřebuješ-li pomoc, On je síla. Bojíš-li se smrti, On je život; toužíš-li po nebi, On je cesta; utíkáš-li z temnot, On je světlem; máš-li hlad, On je potravou' /De virginit. 16, 99/" (25).

Abychom žili z Krista, musíme se mu přiblížit skrze svátosti: křtem jsme byli na něho napojeni, a především Eucharistie, každodenní podpora křesťana: „Přijímej každý den to, co ti denně pomáhá! Žij tak, abys byl hoden přijímat Jež každý den!“ (Sacram. IV, 4, 16). Svatý Ambrož toto vyučování obohacuje; připomíná, že když přijímáme Tělo Páně a pijeme jeho Krev, „dostáváme odpuštění hříchů a Duch nás opájí: Ten, kdo se opíjí vínem, potácí se a je zmatený; ten, kdo se opájí Duchem, je zakoreněn v Kristu. Jde přece o vznešené opojení, neboť vyvolává 'střízlivost duše' (tamt. V, 3, 17). Zdá se, že slovy "střízlivé opojení Ducha," chtěl svatý Ambrož spojit svůj ideál duchovního života. Dává nám pochopit, že duchovní život je opojení, radost a plnost společenství s Kristem; především nás učí, že se nestává bláznivým a vášnivým nadšením, ale že dříve vyžaduje činnou střízlost; zejména nám připomíná, že je darem Ducha Božího. Ti, kteří pozorně čerpají ze svatých Písem, dostávají toto opojení... Duchovní život, kterému učí milánský pastýř své věřící, je současně náročný a přitažlivý, konkrétní a ponořený do tajemství. Přeji si, aby tato jeho silná a náročná výzva zazněla také pro dnešní církve“ (28).

6) Ve svém listu podtrhuje Svatý otec ekumenickou důležitost ambrosiánské nauky. Žil v době, kdy církev ještě nebyla rozdělená; jeho učení bylo citováno, překládáno do řečtiny mnoha ekumenickými koncily. Právě proto byl vždycky velmi oceňován a ctěn ve východních církvích. A také v čase protestantské reformace byly jeho spisy velmi obdivovány a studovány. Vskutku Ambrožovo chování vůči lidem jiného předsvědčení bylo plné respektu. Ve **Výkladu na Lukášovo evangelium** svatý biskup poskytuje cenné poznatky o pastorační činnosti pro evangelizaci pohanů, Židů a katechumenů (VI, 104–109).

Pro nás v České republice je zajímavé vědět, že Fritigilda, královna Markomanů – kteří tvrdě bojovali s Římany a přišli na počátku křesťanské éry ze Švábska do Čech, kde zůstali až do 5. či 6. století – psala svatému Ambrožovi a žádala jej o poučení o katolické víře; dostala od

něho „velkolepý dopis ve formě katechismu“, jak zaznamenal Paulinus, životopisec svatého Ambrože. Královna chtěla biskupa poznat a vydala se na cestu do Milána, ale dorazila tam právě ve chvíli, kdy světec zemřel. Papež o tom ve svém listu nemluví, ale my si můžeme dobře představit, že svatý Ambrož mohl být předchůdcem svatých Cyrila a Metoděje.

7) Ve své poslední kapitole nám Jan Pavel II. připomíná oddanost milánského biskupa svaté Panně, jejímž byl „bystrým teologem a nevyčerpatelným pěvcem“ (31). Papež krátce načrtává tuto nauku, která vysvětluje Mariinu podřízenou účast na vykoupení. Proto byl Ambrož označen jako první mariolog západní církve. Stačí si připomenout jeho jedinečná slova o **Magnificat**: „Kéž je v každém člověku Mariina duše, aby velebil Pána, kéž je v každém Mariin duch, aby jášal v Bohu“ /Expos. evang. sec. Luc. II, 26/.

8) Na závěr bych chtěl říci, že svatý Ambrož dosud žije nejen pro věřící v Miláně, ale také pro celou církev a promlouvá k nám svým osobitým důrazem. Ať také nám zaznějí světcova slova, jimiž papež uzavírá svůj list: „Obraťte se k Pánu Ježíši. Nechť máte v sobě radost tohoto života v čistém svědomí. Ať přijímáte smrt s nadějí na nesmrtelnost. Nechť se stane vaším vnitřním vlastnictvím jistota vzkříšení spolu s Kristovou milostí, pravda s upřímností, víra s důvěrou, nezištnost se svatostí, činnost se střídmostí, život mezi druhými zároveň se skromností, kultura bez marnivosti, střízlivost, věrná nauka bez bludných herezí“ /Ep. extra coll. XIV, 113/.

Poznámky:

(10) Srov. Ep. LXXVI,6: Saemo 26: l.m., p. 152

(13) De Noe, 26, 94: Saemo 2/I, p. 484

(14) De Nabuthae, 12, 53: Saemo 6, p. 172; srov. Expositio ev. sec. Lucam, VII, 124: Saemo 12, p. 184

(15) Ep. LXII, 4: Saemo 20, p. 14; srov. De Tobia, 14, 50: Saemo 6, p. 246

(20) De virginibus, I, 5, 21: Saemo 14/I, pp. 122–124

(21) Expositio ps. CXVIII, XX, 46: Saemo 10, p. 358

(23) Confessiones, VI, 3, 3: CCL 27, 75

(25) Confessiones, VI, 3, 3: CCL 27, 75

(28) Srov. Ep. extra coll. I, 27–28: Saemo 21, p. 188

(31) N. 40: AAS 87 (1995), 31

(40) Srov. De fide, V, 19, 228: Saemo 15, pp. 446–448

Nová cesta

Silvestr Braitó OP

P. ThDr. Silvestr Braitó OP, nar. 1898 v Ruse v Bulharsku, kněžské svěcení 1922 v Belgii. Studoval v Saulchoir v Belgii a v Římě na Angeliku. Na provinčním studiu v Olomouci vyučoval apologetiku, dogmatiku a mystickou teologii, byl v Olomouci převorem. Podílel se na překladu Summy teologické sv. Tomáše Akvinského, překládal spisy J. H. Newmana i středověkou mystickou literaturu. Své znalosti ze středověké mystiky a současné duchovní literatury předával v řadě článků, knih a přednášek. Založil revue Na hlubinu, kolem které se vytvořilo duchovní hnutí laiků. V době okupace byl profesorem a ředitelem olomouckého kněžského semináře. Zemřel r. 1962 v Praze.

Přátelství s Bohem – I.

Proč je duchovní život u většiny nás tak ubohý a chudokrevný, proč je tak málo vroucně žijících křesťanů? Proto, že si dobře neuvědomujeme, kdo vlastně Bůh je a čím je pro nás. Málo si připomínáme, jaký vztah chce Bůh mezi sebou a duší. Chováme se tak k Bohu mrazivě a cize anebo se díváme jen na jeho majestát, a to s tajenou nedůvěrou a otrockou bázní. Příliš odlučujeme sebe od Boha. Proto žijeme tak povrchně a přirozeně, protože zapomínáme, že jsme povýšeni k životu vyššímu, nadpřirozenému, že jsme povoláni k vnitřnímu, bytostnému vztahu k Bohu. Proto i naše plnění přikázání, když se děje, je tak ubohé, jakoby nucené, protože nemyslíme na to, že i ona jsou projevem nevýslovné božské lásky, která nám dává přikázání jako osvobozující a chránící prostředky k Jeho dosažení. Kolikrát je nám – když už nevíme, kudy kam – Bůh trestající metlou anebo pouhým pomocníkem v časných nahodilých potřebách. Shrňme to v doznání, že náš vztah k Bohu je stále dosud převážně vztah otrocký.

Otrocký duch je bacilem duchovní chudokrevnosti.

Ježíš otevřel všem lidem novou cestu, když prohlásil svým učedníkům: Nebudu vás více nazývat otroky, nýbrž přáteli. Ve svaté krvi Ježíše Krista učinil s námi Otec přátelskou úmluvu, když nás přijal za své děti. Hle, cesta dětí Božích, hle, směrnice, jakou má postupovat náš duchovní život, hle, křídla duchovního rozletu k Bohu!

Sv. Tomáš vícekrát jasně prohlašuje, že dokonalost Božích dětí je především a hlavně v lásce. Vše ostatní je pouze podružné a má být

jen žárem, který tuto lásku rozdmýchuje, anebo zářící, vyšlehující z této nadpřirozené lásky.

Opravdová a bytostná nadpřirozená láska k Bohu vysoko povznáší duši, nenechá ji plazit se po zemi, nýbrž vyzdvihne duši až k intimnímu společenství s Bohem, protože nadpřirozená láska je právě přátelství duše s Pánem.

Východiskem našeho duchovního života, našeho vzestupu je nedokonalé přátelství s Bohem, které se má životem v lásce postupně rozvíjet. Úkolem našeho duchovního života je stále prohlubovat a zdokonalovat naše spojení s Bohem, aby se jednou rozjásalo ve slávě chvalozpěvem lásky dokonalé.

Přátelství s Bohem?

Co je vlastně přátelství? Přátelství je vzájemné spojení dvou bytostí, které se milují, protože je mezi nimi něco společného, co je vzájemně spojuje. Přátelství je spojení v lásce, kde jeden chce dobro druhého. Přátelství je totiž láska blahovolná, kdy nechceme dobro přítele pro sebe, ale chceme jeho dobro pro něho! Láska, která miluje přítele jen pro dobro, které od něho očekává, miluje vlastně v té lásce a v onom dobru sebe. Je to láska dárková, zisťná.

Podkladem každého přátelství je nějaké dobro. Možné je pouze mezi tvory rozumnými, kde existuje výběr. Rozum pozná dobro. Poznává, že dobro milované osoby platí aspoň jako naše, dokonce, že platí mnohem víc než naše a že si zaslouží naší lásky. Neboť vše, co je dobré, je hodné našeho milování. Což teprve dobro, o němž poznáváme, že je takovým vynikajícím dobrem, že je dobrem podobným našemu, nebo je ještě převyšujícím!

Naš rozum hledá dobro, ve kterém bychom mohli spočinout. Hledáme, a kolikrát je to hledání plné hrůzy, bolesti a zklamání. Hledáme často dlouho, pijeme ze všech studánek, všech tvorů se tážeme: v tobě mám to dobro, které bych mohl klidně a bezpečně dlouho milovat? Nemůžeme žít bez štěstí, bez lásky. Naše vůle se musí k něčemu přimknout a v něčem spočinout. Běda, jestli spočineme v něčem, z čeho nás brzo vypudí mrtvolný puch, jímž se rozkládá vše stvořené. Vše časné nás unaví, o všem se brzo přesvědčíme, že to není dobro, ke kterému bychom se mohli přiklonit celou bytostí. Vše stvořené má své hranice a své meze. My však jsme otevření pro dobro nekonečné. Vidíme to na denních radostech, na nichž ulpíváme. Jednu za druhou střídáme a každá nám připravuje trpčí a trpčí zklamání. Znáte ty duše uštvané světem a jeho radostmi? To je výmluvný důkaz naší potřeby přátelství v dobrou vyšším.

Vírou osvícený rozum takové nekonečné dobro objevuje. Vírou dokonce poznáváme, že jsme byli povýšeni až tam, kam bychom si přirozeně nikdy netroufali. Víra nám dává dobro samo, dobro bez hranic a štěstí, že se můžeme dokonce spojovat se samou podstatou onoho dobra. Láska, chtějící obejmout dobro, nachází dobro absolutní.

Bůh, nekonečné dobro, je naším přítelem, chce naše dobro. Dává nám dobro nekonečné, dává nám sebe. Může být většího důkazu přátelství, než když nás tvory, kteří mu nemůžeme blaha přidat, pozdvihuje k sobě a zve přáteli? Svatí se tolikrát podivují: Bože, co na mně vidíš, že mě zahrnuješ svou láskou? Pane, vždyť toho více nesnesu! Bůh se nám dává svým přátelstvím. A jako přátelé Boží musíme chtít toto dobro Boží. Přítel se snaží rozšiřovat dobro svého přítele. My musíme chtít dobro Boží celou svou bytostí, v celém svém jednání, v jednání bližních! Musíme se snažit, aby dobro Boží absolutně zvítězilo, aby stálo v popředí všech zájmů. Přítel musí milovat vše, co je přítelovo, a proto musíme chtít to, co chce Bůh, zájmy jeho musí být zájmy našimi, jeho vůle musí být vůlí naší. Proto nesmíme chtít svou vůli. Ve všem má zavládnout Bůh. Duše, která rozumí Božímu přátelství, čím dál tím víc odstraňuje své přirozené dobro a nahrazuje je dobrem nadpřirozeným. Nehledá sebe, dobro své, nýbrž dobro svého božského přítele. Ano, on musí růst, my pak se menšit.

Přátelství žádá velkou vzájemnost. Přátelství je láska dvou, kteří se hledali a našli. Jsou to dvě lásky, které se navzájem prolínají, pojí. Je to velké společenství duší, které si odpovídají. Přátelství činí z tohoto věčného přílivu a odlivu jedno moře milování, jednu duši, jedny city, jedno myšlení, jedny touhy. Přátelství s Bohem žádá výslovně, abychom smýšleli a jednali tak, jako bychom s Bohem srostli, s ním byli učiněni jedno. Dokud toho nebude, dokud naše jednání ponese pečeť pozemského světského ducha, není mezi námi a Bohem dokonalé přátelství. Přátelství totiž přidává k obyčejné lásce: „Určité společenství milujícího s milujícím..., a to tak, že jednají po výběru a ne puzeni vášní“ (St. Th. III, Sent. dist. 27, qu.2. art.1.).

Společenství s Bohem. Touto atmosférou je nadpřirozená láska, „jí člověk miluje Boha a Bůh člověka, a tak povstává spojení člověka s Bohem“ (Tamtéž.).

Nuže, náš duchovní život se musí povznést k této vzájemnosti s Bohem, musí se stát spojením s Bohem, a to čím dál tím užším a životnějším. Více se do Boha noříme, více splácíme jeho lásku. Žít láskou, s Bohem, je být s ním spojen ve všech svých činech, žít stále podle jeho

vůle, žít stále podle jeho přikázání. Svou lásku mu dokazujeme, když volíme jeho cestu jako jedinou cestu k jeho dosažení. Ten, kdo nechce jít jedinou cestou k Bohu, ukazuje, že nemiluje Boha, že k němu vlastně dojít nechce. Bůh nás zahrnul svými dary, a to proto, aby nás tyto dary dovedly k němu, aby nám pomohly najít dar nejvyšší, totiž Boží blaženost v jeho slávě. Proto máme těchto darů užívat tak, jak to chce jeho nekonečná láska. Proto mu vracíme vše, co nám dal, abychom přišli blíž k němu.

Ovšem to musíme milovat jeho samého, jej, pro něho. Nezůstaňme u života bázně, neplňme příkazy jen proto, že nám jinak hrozí záhuba. Kdybychom chtěli hřešit do sytosti a stále si ještě mysleli, že Bůh se s námi přece jen jaksi v posledním okamžiku vyrovná, to bychom milovali vlastně sebe. Ano, strach ztratit Boha je spasitelný a dobrý, ale nešlechtný je strach ztratit trochu radosti sobecké i Boží.

Nepřehánějme však. Kvietisté zakazovali mít jakoukoli myšlenku na sebe ve spojení s Bohem, tupili radost z Boží lásky. Chtěli, aby člověk prostě vyloučil sám sebe v Božím milování. Jako by to vůbec bylo lidsky a přirozeně možné! Milujíce dobro, třeba dobro nejvyšší, nemůžeme je milovat jinak, než jako dobro též pro nás. Jinak by se vůle vůbec k onomu dobru nerozběhla. A dále, vždyť je to přirozený důsledek lásky, že jsme šťastni ze své lásky, že se chvějeme radostí nad tím, že jsme milováni.

A nyní mi mnohý namítne: Není to však opovážlivost myslet vůbec na přátelství ubohého a slabého tvora s nejvyšším Bohem?

Přátelství budeje na něčem společném. Kde je společná vlastnost, tam je předpoklad pro lásku a pro přátelství, jako se přátelsky milují spolužáci společně studující či vojíní jednoho oddílu spolu snášejí radosti i žalosti.

Duchovní přátelství, pravé přátelství žádá vnitřní společenství. Milujeme své přátele, protože jsme v nich poznali část sebe, své úmysly, své sny, své myšlenky, milujeme své přátele, protože jsme v nich poznali spřízněné duše. Přátelství je totiž vnitřní příbuznost (1. II. qu.27. art.3.).

Jaká je však vnitřní příbuznost mezi Bohem a mezi námi? Již v přirozeném ohledu jsme svým rozumem a svou vůlí jeho obrazy, naše dokonalosti vytryskly z pravzoru dokonalostí Božích. Ovšem, to by nás ještě k přátelství s Bohem neopravňovalo.

Bůh nás povolal za své děti. Milostí posvěcující jsme se stali ve křtu svatém dětmi Božími a máme účast na jeho přirozenosti. Byli jsme povoláni k blaženosti ve slávě, kde máme požívat blaha, jež má Bůh ze své nekonečné dokonalosti. V této blaženosti vyvrcholí naše vnitřní společen-

ství s Bohem, naše spojení s ním. Svatý Tomáš říká, „že láskou se lidé stávají podobni Bohu, a tak se povznášejí nad lidi a jejich společenství je v nebi“ (St. Thomas in III. Sent. dist.27. qu.2. art.1. ad.9.).

Je něco mezi Bohem a námi, co nás pojí. Toto pojítko je uloženo v hlubinách naší bytosti. Je to jejím největším klenotem. Sladká povinnost je tento klenot celým životem opracovávat! Naší snahou má být stále růst v tomto přátelství Božím láskou, jež uzná dary Boží, miluje je a jimi jde k uchopení daru nesmírného, totiž Boha samého.

Chci vás soustavně a postupně vést k pochopení tohoto Božího přátelství, k životu podle tohoto přátelství, k rozvinutí sjednocující lásky. Pojdte plni důvěry v Boha zvedajícího láskou, aby se váš život rozvinul podle plánů nekonečného Božího milování.

Redakčně upraveno.

P. Reginald Dacík OP, Uherský Brod, 60. léta

První kroky

Emilián Soukup OP

P. ThDr. Emilián Soukup OP, nar. 1886 v Malešicích, kněžské svěcení 1909 v Olomouci. Na řádovém učilišti v Olomouci vyučoval filosofii a dogmatiku, byl dlouhou dobu převorem olomouckého konventu a vyhledávaným zpovědníkem a exercitátorem. Spolupracoval na překladu Summy teologické sv. Tomáše Akvinského. Od r. 1946 byl postižen těžkou nemocí, zemřel v charitním domově na Moravci r. 1962.

Přátelství s Bohem – II.

Člověk rád vzpomíná na začátky – života, práce, přátelství. Bývá v nich velmi jemná krása. V přátelství jsou začátky nejkrásnější, jsou pro celé přátelství svědectvím. A jsou také nejdůležitější, neboť vzpomínka na ně může obnovovat, je jako dozorem.

Vzpomínáme na začátky přátelství duše s Bohem. I v něm jsou první kroky nejdůležitější, mnohem důležitější nežli v přátelství lidském. Zůstávají totiž po celý život na zemi podmínkou, živnou půdou přátelství a také jeho nejjemnější krásou. Snad není zbytečnou poznámka o poměru pojmů přátelství s člověkem a přátelství s Bohem. Mluvíme o přátelství s Bohem, ač obsah toho pojmu je nesmírně hlubší než obsah přátelství s člověkem, ale právem přirovnáváme obojí, právem zásady lidského přátelství přenášíme na lásku k Bohu. Neboť přátelství je největší láska, jaké je lidská duše schopna, je jejím vznětem, na němž je ze všech hnutí lidského srdce v poměru k jiným živým bytostem nejméně nedokonalostí.

Přátelství začíná poznáním. Poznání nebo zkušenost probudí srdce, a čím hlouběji proniká poznání nebo zkušenost, čím více poznáváme a zakoušíme dobro a krásu, tím více se srdce kloní, tím víc miluje a touží. Ale k přátelství je třeba ještě jednoho. Podstatnou složkou přátelství je víra v poznané a zažité, víra v hodnotu přátelsky milovaného, nepočítání se zklamáním. Teprve tehdy je přátelství celé a zcela pravé, poznáním začíná, vírou se upevňuje.

Poznání Boha a zkušeností s ním, poznání a zkušeností o nejvyšší bytosti, zdroji veškeré pravdy a dobra musí nabýt každý zdravě myslící člověk. Chybí tu však trojí: úplnější poznání, ujištění, že smíme, co bychom chtěli, dosáhnout přátelské vzájemnosti a vyloučení obav ze zklamání.

Člověk by chtěl vykročit a víra ho naučí prvním krokům. Bez ní není krok možný – důkaz je obsažen v Aristotelově výroku: „Bylo považováno za nesmyslné, když někdo řekl, že miluje Jupitera“.

Tolik, bohužel, nepoznané krásy je v Božích slovech v Písmě, jimiž ujišťuje člověka, že smí po Božím přátelství zatoužit, že je skutečností div dobroty, Boží touha milovat člověka přátelskou láskou, že Bůh chce dát člověku všechny krásy přátelství, důvěrnost a věčnou nerozlučnost. Písmo to opakuje nejrůznějšími obraty: mluví o Moudrosti zvoucí člověka, mluví u proroků o věrnosti a nevěrnosti, přímo vyzývá, aby srdce člověka přilnulo k Bohu – až k onomu svou dojemností skoro zarážejícímu slovu, kde v obrazu otce praví Bůh člověku: „Dej mi, synu můj, své srdce“ (Přísl. 23,26).

Boží přátelství se podrobuje zákonům přátelství lidského. Víra, podstatně nutná pro lidské přátelství, byla připravena srdci člověka ujištěním o Boží blahovolnosti. Tato víra se vyvíjí poznáním Boha, hodného věřící přátelské lásky. Je ovšem pravda, že „Bůh chtěl zůstat Bohem skrytým“, aby tím svaté přátelství nybývalo větší krásy, záslužnosti a schopnosti vzrůstu. Ale člověk musí vědět, musí nějak toto skryté Dobro a Krásu poznat. Neboť, jak praví sv. Tomáš: „Nelze k něčemu lnout nadějí nebo láskou bez poznání smyslu nebo rozumem..., proto před nadějí a láskou musí být víra“ (I.-II. 62,4). To jsou další dva z prvních kroků.

Bůh vypravuje o sobě: Co nám pověděli proroci a Ježíš Kristus o Bohu – příteli duše, ho ukazuje sice skrze „slídovou destičku a jako záhadu“ (sv. Pavel): ale ujišťuje o netušeném bohatství dobra a krásy za „destičkou“, v „záhadě“ zaručuje tisíc souladných řešení, jedno krásnější než druhé. A umožňuje tak z přátelství to nejkrásnější, víru v ono netušené a v ona řešení plná záře. Neboť víra je přesvědčení o jistotě tušeného a naznačeného.

Co nás nejvíce uchvacuje v lidském přátelství, to chce Bůh od duše, když jí nabízí své přátelství, když o ně zrovna prosí. To znamená věřit v Boha. Nejenom věřit Bohu, suše umět odříkat, co Bůh zjevil. Věřit v Boha a věřit Bohu, podle hlubokého výkladu sv. Tomáše být tímto přesvědčením veden k Bohu jistotou, že, je-li kdo hoden našeho nejhlubšího přátelství, je to on, Dobro a Krása bez proměnlivosti.

Touto vírou nabývá touha duše po přátelství s Bohem celé své ceny. Veškerým úsilím své svobody přilne k Bohu, aby se ukázala hodnou tak velikých darů Božího přátelství.

Jsou proto tyto první kroky nesmělé, nejisté, tápavé? Nic by nebylo osudnějšího. Bůh o sobě pověděl dost, aby duše mohla věřit v Boha a Bo-

hu. A ve slovech Písma „okuste a vizte, jak sladký je Pán“ je obsaženo další. To je rozdíl mezi vírou v člověka a vírou v Boha: věříce v člověka, nakonec již nemáme co nového věřit, nebo musíme bojovat o udržení své víry v něho, když na dně přicházíme na kal. Věříme-li však v Boha, nikdy nepřijdeme na kal ani na dno, čím víc věříme, tím pevnější se stává víra, tím víc se blížíme k vidění, tím víc okoušíme, jaký je Pán, jak přesahuje všechno dobro a všechnu krásu. Láska pak předběhne víru. Víra stojí před „destičkou“, ale láska v ní překážku nemá, láska pronikne za ni a spojí se s Přítelem. Vykročí a pokračuje směle, rázně, odhodlaně, vytrvale.

Ale spojení lásky s vírou a víry s láskou musí zůstat pevné. Neboť láska bez víry na zemi ztrácí živnou půdu a ztratí se zcela, aniž by člověk věděl jak. Proč vždy porušení víry ukazuje v dějinách jako nutný následek vyhubení květů lásky (a tím i lásky samé, protože láska bez květů není láskou)? Proč je katolická mystika nesmrtelná a po tisíci letech vydává květy krásnější a svěžejší než ve své mladosti? Odpověď je zřejmá. Mystika je pochopené a provedené přátelství, jež roste z pronikavé víry. A naopak je také zřejmé, že víra bez lásky k přátelství nevede, neboť taková víra není víra v Přítele, nýbrž pouze víra o něm, a ještě velmi chudá.

Taková je teorie o prvních krocích přátelství s Bohem. Jaké jsou praktické důsledky pro duchovní život, aby se duše skutečně ocitla na nové cestě za přátelstvím s Bohem? Kristus jednou řekl: „Mějte víru Boží.“ Je třeba mít víru Boží, ne víru lidskou, která chce pro všechno lidské odůvodnění a lidskou průhlednost. Víru Boží, které postačí vědět: Bůh to řekl, je to v Písmě, učí tomu církev, a pak duše hladově hledá dále, hladově chce víc vědět o tom, jenž je Dobro a Krása, toužící po přátelství člověka, hladově chce mít zkušenosti o životě s ním, pevně věřit, že se nezklame.

Kdo jednou jen pocítil sílu tohoto dojmu, pochopí, že jsou to opravdu první kroky k Přátelství. A Přítel pak zároveň začíná vycházet vstříc, po daru víry podává větší rozvinutí darů Ducha svatého, pěstuje přátelskou důvěrnost, po které duše tolik touží a v přátelství vyšlehuje plameny svaté vášně lásky.

A potom se pochopí také třetí důsledek: proč totiž musí Bůh od člověka žádat takovou nesmlouvavou víru, dětem světa nesnesitelnou, jak ji žádá katolická církev. Bez ní není Božích přátel, protože bez ní se Bůh člověku nestane Přítelem.

Redakčně upraveno.

Kritéria pravdy

Manipulační kuchyně televize

Gabriel Nissim OP

P. Gabriel Nissim OP, nar. 1935 ve Florencii, kněžské svěcení 1962 ve Strasbourgu, lektor a licenciát teologie, licenciát filosofie, zástupce UN-DA (Mezinárodní katolické asociace pro rozhlas a televizi) při Radě Evropy v Bruselu a také člen institutu Espace při této Radě. Uvádíme text jeho přednášky z cyklu „Kritéria pravdy“, kterou uspořádalo Středisko křesťanské kultury při pražském dominikánském klášteře v adventu 1997.

1. „Co je pravda?“

Před nějakým časem byl jeden novinář poslán do severní Francie, aby tam na jednom sídlišti, kde je mnoho problémů, udělal reportáž. Pečlivě nahrál na magnetofon řadu rozhovorů a z nich potom sepsal s velkou pečlivostí svůj článek. Před zveřejněním jej přece jen ještě dal přečíst některým ze svých respondentů – a v tomto okamžiku se ukázalo, že ti měli pocit, že článek zkresluje jak jejich situaci, tak to, co mu předtím řekli! Vrátil se tedy do redakce, přepsal jej ne už podle nahrávek, ale podle vlastních dojmů – tentokrát se jeho článek líbil a lidé jej pokládali za pravdivý.

Jak k tomu mohlo dojít? Náš novinář si spletl přesnost s pravdivostí. Skutečná, celá pravda o skutečnosti není to, co zachytíme pohledem nebo sluchem, je to něco daleko hlubšího a platí to nejen o našem vztahu k lidským bytostem, ale i o událostech. Chceme-li se k ní propracovat, musíme vynaložit příslušné úsilí, snahu o porozumění.

Jak se lze propracovat k podstatě dění a situací? Pomocí statistických údajů a dobře udělanou reportáží – anebo rozhovorem s někým, kdo bude o události umět vypovídat včetně otřesu, kterým pro něj byla, a názoru, který na celou věc má? Co znázorňuje lidskou tvář výstižněji – fotografie v občanském průkazu anebo portrét?

První umožňuje rozpoznat příslušnou osobu, ověřit si její konkrétní identitu, druhá pomáhá poznat ji a vyjádřit kus její duchovní identity. Novinář nám jistě předkládá jen svůj pohled na věc, svůj názor, ať pracuje sebepečlivěji. Je na nás doplnit jej názory jiných. Úlohou každého informátora, každého pracovníka médií je ale pomáhat nám proniknout do hloubky událostí a jeho odpovědnost vůči pravdě ho musí vést k vy-

tváření podmínek pro skutečně lidské poznání, a ne pouze k předávání studených a přesných informací.

2. Skutečnost a její znázornění

Jedním z hlavních ohrožení televizních diváků spočívá v pokušení považovat to, co vidíme na obrazovce, za skutečnost: „Viděl jsem to v televizi – je to tedy pravda!“

Televizní obraz nepatří do sféry skutečnosti, ale je jejím znázorněním. To, že jde o film nebo fotografii skutečnosti neznamená, že se nám tu nabízí cosi jako okénko, kterým se na událost díváme, jako bychom tam sami byli! Zobrazení skutečnosti, které se nám tu nabízí, je výsledkem dlouhého pracovního procesu a vždy znázorňuje dění jen pod jedním zorným úhlem, totiž pod zorným úhlem režiséra či kameramana.

To pochopitelně není od začátku až do konce cosi špatného, vřdyt všichni neustále v našich vztazích ke skutečnosti pracujeme s různými představami. Pracují s nimi i vědy, a to s dobrými výsledky, umožňujícími skutečnost chápat, proměňovat a ovládat ji.

Nesmíme ale přitom zapomenout, že „mapa není ještě terén“. Skutečnost je vždy jiná, než její znázornění a lidské situace vždy přesahují naše vnímání. To jenom naše technická civilizační svádí někdy k představě, že všude stačí pouze zmáčkнуть správný knoflík – a bude to. Ve vztazích ke druhým lidem a dokonce i k přírodě ovšem nelze stavět na moci a na ovládání. Tento přístup ke skutečnosti musí být nahrazen vztahem, jehož základem je vzájemnost.

Právě média a v první řadě televize nám nabízejí možnost „být tam, aniž bychom tam chodili“ – možnost pocitu podílet se na něčem, u čeho ve skutečnosti nejsme, čeho se nezúčastňujeme. Přesně tak tomu je v případě fotbalového zápasu nebo přenosu bohoslužeb a tady se dotýkáme jednoho z problémů medializované společnosti, která vytváří nové způsoby příslušnosti: nabízí možnost vstupu do organizace, do společenství, aniž bychom museli vůbec někam chodit. Je to ale v pravém slova smyslu a v plné šíři lidská komunikace?

Komunikaci tohoto typu mezi lidskými bytostmi nelze v médiích zcela, bez zbytku zajistit. Média jsou pouhým prostředkem, vektorem lidské komunikace, která vždy předpokládá zapojení, vstup celé lidské osobnosti. Média přesto slouží nebo by aspoň měla sloužit komunikaci, a to právě proto, že jsou jejím prostředkem. Samy ji nemohou zajistit, ale mohou ji velmi usnadnit.

Média hrají naplno svou pravou úlohu právě tehdy, když jsou ve službě takové opravdové vzájemnosti lidí blízkých i vzdálených.

V tomto smyslu lze přemýšlet nad úlohou, kterou dnes hrají například při udržování či naopak ochabování vztahů mezi Čechy a Slováky...

3. Bohatství a úskalí znázorňování skutečnosti

Kořenem úžasného rozvoje zobrazování v naší evropské civilizaci je, jak se zdá, teologické rozhodnutí II. nicejského koncilu v 8. století, který rozhodl o užívání obrazů v křesťanské bohoslužbě.

Toto rozhodnutí se opírá o závažné důvody: Protože věříme ve Vtělení, věříme také, že v lidské tváři se může odrážet něco z tajemství samého Boha, a podobně je tomu s obrazem této tváře.

Přesto může být obraz nebezpečným svědcem k modloslužbě a mnozí věřící se jí skutečně obávají.

Jestliže zobrazování skutečnosti přesto může vést k pravdě, za jakých podmínek k tomu dochází a o jakou pravdu jde?

Modloslužebník se domnívá, že vytváří skutečnost vlastníma rukama – každý obraz však je dílem našich rukou.

Pokaždé, když se k obrazu začneme chovat, jako by šlo o skutečnost, kdykoliv se obraz vydává za skutečnost, stává se nebezpečným omylem. Vede na scestí, pryč od skutečnosti. Tady nejde ještě o manipulaci, ale o důsledek námi provedené záměny skutečnosti za její pouhé znázornění.

Obraz, znázornění skutečnosti, může ovšem působit obráceně. Pohled na něj, na některé fotografie nebo filmy, nám zprostředkovává něco, co přesahuje viditelnou skutečnost a co je součástí neviditelné skutečnosti. Každý obraz, který takto překračuje sebe sama a znázorněnou skutečnost, vede za hranice viditelného světa, se stává ikonou a sahá až k pravdě.

Obrazem zprostředkovaná pravda tedy nespočívá v jeho věrnosti při zobrazení skutečnosti, ale v jeho schopnosti vést nás za hranice viditelného světa.

Možná, že máte v peněžence nějakou rodinnou fotografii: nevšiml jste si ještě, jak některé z nich mohou navozovat pocity, které daleko přesahují to, co je na nich znázorněno? S pomocí obyčejné fotografie si dokážeme někdy zpřítomnit člověka či atmosféru dávné události, takže jsme obrazem vedeni k nezobrazitelnému.

Na tomto místě je dobře viditelná odpovědnost těch, kdo obrazy vytvářejí, ať už jde o umělce či o řemeslníky. Měli by se totiž neustále snažit vést za hranice viditelného světa, což není nikdy předem vyhraná bitva.

Vyžaduje to velké úsilí a hlavně cit, vlastní vnímavost pro neviditelnou skutečnost, ke které máme proniknout. Jistě tu jde o jistou formu milosti.

Všude, kde člověk znázorňuje skutečnost, existuje jistě také nebezpečí manipulace v pravém slova smyslu. Lidská činnost vždy otevírá bránu k proměně obrazu v nástroj propagandy a lži. Každý obraz lze „upravit“ a dnešní nová technika virtuální skutečnosti dává tvůrcům možnost zmanipulovat jej opravdu dokonale. Obrazem znázorněné skutečnosti dnes opravdu nelze důvěřovat. Žádný obraz dnes nemůže být důkazem skutečnosti, kterou má znázornit.

Zcela nezávisle na podvodných záměrech si musíme uvědomit, že zobrazování promlouvá svou vlastní řečí a je nositelem vlastního významu a smyslu. Obojí je výsledkem volby těch, kdo je vytvořili. Podobně jako volíme určitá slova, když se chceme vyjádřit, volí novinář, scénárista i filmař svůj způsob televizního vyjadřování, a tím nevyhnutelně ovlivňuje naše vnímání.

První příklad: Způsob provádění záběru není neutrální – filmovat někoho z pohledu znamená zdůraznit jeho autoritu, význam a tvrdost, a proto takto filmař zabírá lidi, jejichž moc nebo tvrdost chce zdůraznit. Záběry shora nebo hodně zblízka dávají vyniknout duchovnosti nebo intimitě.

Druhý příklad: O celkovém dojmu sdělovaného obsahu do značné míry rozhoduje montáž podobně, jako záleží mnoho na kompozici referátu, na sledu jednotlivých částí. Vzpomínám si na případ lékárníka, který byl několikrát po sobě vykraden. Když jednou v noci zase uslyšel ve své lékárně jakýsi šramot, vzal pušku a vystřelil do tmy. Chtěl tím zloděje jen vystrašit, ale naneštěstí jej zastřelil. U soudu se pak dlouze diskutovalo, zda jednal v situaci legitimní obrany a jeden novinář udělal interview s lékárníkem, kde tento muž vysvětlil, že sice byl opravdu několikrát vykraden, ale že kdyby byl věděl, že zastřelí člověka, nebyl by nikdy vystřelil a že mu je toho teď neskonale líto. Stejný novinář potom uvedl ještě rozhovor s jinou osobou, která zastávala názor, že policie je neschopná, a proto se lidé musí bránit sami, a nakonec dal ještě slovo advokátovi, který vytvořil skupinu právníků na obranu těch, kdo se spojili do takzvané skupiny sebeobran. V jakém sledu pospojuje novinář tyto tři rozhovory? Volit musí, ale tato montáž vůbec není neutrální a významně ovlivní televizní vjem diváků...

Televizní projev tedy vždy více či méně odráží názory novináře, ale samozřejmě také těch, kdo na něj mají vliv: Linie, kterou určují vlastníci stanice, vlivní politici či reklamní agentury, které stanici zadávají svou reklamu. Zájmů, politických a dnes ještě častěji finančních, je mnoho a všechny se nějak projeví ve zpravodajské tendenci té které stanice.

Netřeba ale ani přikládat vlivu televize na veřejné mínění přehnaný význam. Průzkum ukázal, že se diváci před televizní obrazovkou nechovají jako houba, která do sebe nasákne bez výběru všechno, nač narazí.

Média ve skutečnosti nedovedou radikálně ovlivnit své publikum, nemají moc, kterou jim například politikové připisují. Názorně se to projevilo v průběhu presidentských voleb ve Francii. První program, s velkou poslechoností, prosazoval kandidáta, který nakonec nebyl zvolen! Vcelku tedy nelze mluvit o nějaké obrovské manipulaci publika, jde spíše o nepřímý vliv médií, za určitých podmínek a na určitou část publika. Navíc nejsou jednotlivci vydáni televizi napospas izolovaně. Ve skutečnosti působí média prostřednictvím výměny názorů o tom, co přinesla, ať už v rodině, na pracovišti nebo v jiných skupinách. Dopad médií je vždy „společenský“. Je zapotřebí souhlasu druhých, mezilidského vztahu, má-li mediální poselství „zabrat“.

4. Moc a odpovědnost diváka

My, diváci, si musíme uvědomit, že ti, kdo připravují televizní pořady od nás něco chtějí a že proto vůči nim nejsme zcela bezmocní. Můžeme si totiž vybírat nač se budeme dívat a nač ne a budeme si moci vybírat stále víc a víc, jak bude přibývat stanic v důsledku digitální technologie a satelitního přenosu a jak v důsledku této situace budou programátoři stanic stále citlivější na náš výběr, který rozhoduje o jejich (hlavních) příjmech z reklamy. Je důležité pochopit logiku komerčních stanic a jejich programování: nejde jim o co nejlepší kvalitu nabízených programů, ale o reklamní agentury, kterým chtějí nabídnout diváky svých pořadů. Zostřující se konkurenční boj mezi televizními stanicemi nám poskytuje určitou možnost: náš výběr totiž velice ovlivňuje to, co nám bude nabídnuto na televizní obrazovce. Programy, na které se nikdo nedívá, nebudou vysílány.

Důsledek: Je nutno vychovávat k odpovědnosti k tomu, nač se díváme!

Proto musíme nabízet televizním divákům a zvláště těm mladším mezi nimi, skutečnou výchovu k zacházení s televizí:

- naučit se vybírat
- osvojit si televizní jazyk a gramatiku
- získat potřebný kritický odstup od toho, co vidíme na obrazovce
- rozvíjet schopnost být aktivním televizním divákem.

Mělo by to být důležitou součástí školní výchovy, vždyť právě v životě mladých je a bude televize důležitá.

Lze ale začít už v rodině. Nejlepší prostředek boje proti manipulaci televizí je debata o tom, co tam bylo, doma, v rodině. Řekl jsem před chvílí, že průzkum ukázal, že vliv televize není přímý, ale prochází společenskou skupinou a ta silně ovlivňuje z televize přijímané obsahy, a to platí jmenovitě o rodině. Ta má vůči televizi skutečnou moc, jmenovitě v případě dětí. Rodiče jim mohou pomoci vyjádřit velké emoce, kterými je televize zaplavuje, zvládat je a srovnávat chování osob v televizi s rodinnými hodnotami.

Závěr

Co se naší křesťanské odpovědnosti vůči médiím a televizi zvláště týče, klíčovou pasáž najdeme v encyklice „Redemptoris missio“: „Nestačí užívat média k šíření křesťanského učení, je třeba vělnit evangelium do nové kultury, kterou nové prostředky společenské komunikace vytvořily“.

To je proměna, kterou většina křesťanů ještě neprošla, protože prostě považují média za cosi špatného. Ve skutečnosti jsou média, jako každý jiný lidský nástroj, schopna dobrého i zlého. Katolická církev v nich vidí opravdovou novou kulturu, schopnou zlepšovat mezilidské vztahy přes mnohé dosavadní meze a dokonce někdy i zprostředkovat cosi z tajemství samého Boha, zračícího se v lidské tváři.

Jsmo tedy odpovědnl nejen za užltí médií při šíření evangelia, ale přímo za evangelizaci médií samotných, včetně kultury, kterou vytvářejí. Když jen pomyslíme na všechny ty, kterým se televize stala hlavním prvkem jejich kulturního života, pak pochopíme, jak je naléhavé vytvořit v této kultuře evangeliu žádoucí prostor.

Prvním krokem na této cestě je bratrská duchovní pomoc, napřažená ruka k televizním profesionálům s cílem přemýšlet společně nad duchovním a etickým rozměrem jejich práce.

V dalším si musí církev uvědomit, svou opravdovou pastorační odpovědnost vůči adresátům mediální produkce, a tím vůči vzdělávání lidí v jejich vztahu k médiím, a konečně – bez skutečného vstupu křesťanů do mediální kultury a jejich nejvyššího úsilí v této práci to nepůjde.

A protože se tato přednáška koná v dominikánském klášteře, připomínám, že v našem řádu byla evangelizace našeho světa prostřednictvím médií definována jako jedna z priorit našeho poslání. Mohu vás už jen ujistit, že to je nádherná úloha!

Za otcem Reginaldem Dacíkem

Zdeněk Kašička

Mgr. Zdeněk Kašička, nar. 1917 v Městci Králové, absolvent Filosofické fakulty UK v Praze. V letech 1940–50 pracoval v Olomouci v nakladatelství Krystal. Dnes vyučuje řečtinu a latinu na Teologické fakultě UP v Olomouci. Jeho Příběh letce (1991) se stal vítěznou prací v mezinárodní literární soutěži. Mj. autor Otce Braita (1993). Při příležitosti 10. výročí úmrtí P. Reginalda Dacíka přinášíme tento jeho článek jako vzpomínku na něj.

V úvodní větě úmrtního oznámení P. Dr. Reginalda Dacíka OP ze dne 28. dubna 1988 jsou obsaženy názvy jeho hlavních věroučných děl: Bůh ve svém životě, Bůh ve svém díle, Bůh v Ježíši Kristu, Bůh ve svátostech, Bůh v duši, Bůh odplatitel pokynul a jeho oddaný služebník, který o Něm psal a kázal, k Němu odešel branou smrti... Zdaleka to nejsou všechna jeho díla, která po sobě zanechal. Není tam na příklad uvedena jeho Škola duchovního života nebo Mravouka, které se dožadovali zájemci po dobu jeho nucené separace, i po jeho smrti, kdy jim již nebylo možno ze známých důvodů vyhovět, a.j. Svou osmdesátiletou životní pouť nastoupil v Uherském Brodě, v místě slavných růžencových oslav, které již tehdy předznamenávaly směr jeho celoživotní dominikánské pouti: Praha, Olomouc, Řím. Jako středoškolský student se poznává se svým o devět let starším řádovým bratrem dr. Silvestrem Braitem. Ministruje při Braitově primici v dominikánském kostele sv. Jiljí v Praze. To ovšem tehdy ještě nemohl tušit, že tento P. Brait o bude kazatelem na jeho primici a že se z nich stanou nerozluční spolupracovníci na vinici Páně. Jejich nerozdlílné společenství se zvlášť ukázalo před veřejností při založení náboženské revue Na hlubinu v roce 1926. Tato jejich spolupráce trvala dvacet let a od samého začátku přinášela zřetelné plody na poli zvyšování duchovní a kulturní úrovně české inteligence.

Ale nebyla to jen revue Na hlubinu, kde oba uveřejňovali své studie a články, nebylo to jen nakladatelství Krystal, kde vydávali vedle dalších autorů i své vlastní spisy, byly to i další duchovní aktivity mezi mládeží a mezi dospělou inteligencí: vyšší náboženské kursy pořádané v různých městech a místech, prázdninové tábory mládeže, akademické týdny na Svatém Kopečku u Olomouce, v Dalečíně, v Kokorách u Přerova a.j.

Mnoho pozornosti, energie a času si vyžádaly důležité funkce v řádu sv. Dominika, jako např. jeho profesorská činnost na řádovém učilišti

v Olomouci, zvolení za převora v pražském klášteře u sv. Jiljí a.j. Pak dochází k osudové ráně: nástup komunistické diktatury proletariátu v naší vlasti na začátku roku 1948, která zasáhla českou církev neuvěřitelně krutě.

Nedlouho před všeobecnou internací řeholníků, ke které došlo v noci z 13. na 14. dubna 1950, byl zatčen P. Braitó. To bylo pro P. Reginalda signálem, aby nečekal, až ho stihne stejný osud, a odjel z Olomouce pryč. Oznámil, že jede do Prahy. Odtamtud ihned odcestoval do Jablonného a hledal cestu do ciziny. (Píše o tom také J.Pavlík v knize „Budou vás vydávat soudům“, Praha 1995.) Stal se obětí léčky Státní bezpečnosti spolu s olomouckým J. Vlčkem. Předem musel zaplatit 50 tisíc Kčs.

Zúčastnil se několika „konspiračních“ schůzek a 26. července 1950 došlo k pokusu o „překročení“ hranic u Mikulova na jižní Moravě. Přitom byli nuceni oba uprchlíci plížit se křovím a dělat jiné nesmyslné úkony. Potom komedie skončila, policisté je naložili do téhož auta, kterým přijeli a odvezla je do Uherského Hradiště k výslechu. Byl zatčen a odsouzen na 19 let. Ve vězení se jen letmo několikrát setkal s P. Braitem a s panem Vlčkem bez možnosti spolu promluvit. Z vězení se vrátil na amnestii po deseti letech, ovšem se zákazem veškeré kněžské činnosti. Výraz „se vrátil“ je zde ovšem problematický, neboť vrátit by se mohl do klášterní komunity. Klášter však již léta sloužil jiným účelům. Bydlel tedy ve svém rodném domě v Uherském Brodě u svých dvou sester a švagra. Tam jsem za otcem Reginaldem jezdil zpravidla v říjnu na různou slavnost. Toho dne se u otce Reginalda sešlo mnoho příbuzných a známých ke společnému posezení. V té době pracoval otec Reginald manuálně v nádvoří partě v uhersko-brodské potravinářské továrně Fruta. Když se situace poněkud uklidnila, mohl také pro ten který den ojediněle vypomáhat v kostele, ovšem na písemné povolení církevního tajemníka. Životopisci říkají tomuto období od r. 1950 „vydávání svědectví Kristu“. Asi po 5 letech – již vážně nemocen – se stává „duchovním správcem sester sv. Cyrila a Metoděje“ na Velehradě. Je odkázán na invalidní vozík a sestřičky o svého duchovního správce náležitě pečují. Po dalších asi deseti letech je v roce 1984 přemístěn do ústavu pro přestálé řeholníky v Moravci na Českomoravské vysočině. Tam se setkává se svým řádovým spolubratrem P. Ambrožem Svatošem, který byl svým věkem také přestarlý, ale jinak velice svěží a bystrý, takže vlastně vykonával pro tuto komunitu duchovního pastýře. Za otcem Ambrožem jsem dojížděl na Moravec a při takovém setkání jsme vždy navštívili otce Reginalda. Bydlel v prvním poschodí v pokoji, kde žil svůj životní závěr profesor

Dominik Pecka. Světlý, teplý pokoj mu umožňoval pracovat, pokud mu to zdraví dovolovalo. To se ovšem čím dál tím víc zhoršovalo: ztrácel stabilitu, nakonec ztratil úplně řeč a jediným dorozumívacím prostředkem při takové návštěvě byly slzy. Bylo smutné hledět na někdejšího profesora, spisovatele, kazatele, vychovatele, jak jej nemohoucího opatrují sestřičky, jak jej krmí jako malé dítě... Ale byl přitom duševně svěží, přijímal tyto služby s vděčností, ale slova ze sebe nevypravil. Jako projev díků a úcty mu kanuly po tváři velké slzy. A když na rozloučenou jej P. Ambrož vyzval: „Pater, benedicite“, pak jakoby na důkaz své schopnosti uvědomovat si svůj úřad podle řádu Melchisedechova se vši důstojností nad námi pravici rozestřel crucem Christi.

18. dubna 1988 píše o něm P. Ambrož do Olomouce: „Otec Reginald už dozrává. Pochováme ho v Olomouci a tam se setkáme“. Za týden na to oznamuje P. Ambrož, že otec Reginald zemřel ve čtvrtek večer v 19,37 hodin a že pohřeb bude v Olomouci po mši svaté, která začne v domě v 10 hodin. Přestože byl pracovní den, sešlo se v kostele asi tisíc lidí. Účastník pohřbu jej v dopise líčí těmito slovy: „Spíš mi to připadalo jako slavnost. Váš projev nad rakví byl skvělý. Takovým projevům jsme zde již dávno odvykli. Bylo to velkolepé, projev měl hutný obsah, bylo rozumět každé slabice. Lidé žasli a byli nadšeni. Dlouho jsme zde v Olomouci nic takového nezažili. Já sám jsem se nejvíce divil, jak jste od večera pookřál. Večer jsem byl pln úzkosti o Vás a o vše. Ale P. Duka mi říkal, že se nemusíme bát, že ten úkol, který máte před sebou, Vás postaví na nohy. Měl pravdu. Blahopřeji Vám. Kde zůstávají za Vámi ti, kteří jsou o celá desetiletí mladší!“

Vtírá se otázka, jak by to bylo, kdyby se P. Reginald nepokusil o odchod do ciziny, anebo jak by to bylo, kdyby se útěk do ciziny podařil. Jsou zde příklady: P. Braito před svědky nejednou prohlásil, že neodejde, že zůstane u svých oveček. A možnost odchodu do ciziny se mu nabízela. Tuto nabídku odmítl. A jiný příklad: Braitův přítel spisovatel Jan Čep o těchto věcech s Braitem také mluvil, spíše však jen teoreticky. A v skrytu svůj odchod připravoval a uskutečnil ho. Dacik i Braito byli kněží, oba byli příslušníky dominikánského řádu, a již tím byli určeni, aby „vydali svědectví o Kristu“, a to nejenom v období diktatury proletariátu, ale celým svým životem.

Žij a modli se s církví

Reginald Dacík OP

Liturgie posvěcuje celý náš život

Věčný Otec, čteme v Konstituci o církvi, zcela svobodně stvořil svět a na něm lidi a rozhodl se pozvednout je k účasti na božském životě. Když pak lidstvo zhřešilo v Adamovi, neopustil je, nýbrž všem poskytoval neustále pomoc vzhledem k budoucím zásluhám Ježíše Krista, našeho Vykupitele. Věřící v Krista pak povolal do církve, aby v ní a skrze ni dosáhli spásy. V den letnic sestoupil Duch svatý, aby Kristovu církev posvětil, v ní zůstal a ji vedl v uskutečnění toho poslání, které měl na zemi Kristus a které odevzdal své církvi, pracovat o spásu lidstva. Silou evangelia působí Duch svatý, Posvětitel, že církev je stále mladá, že se stále obnovuje ve své kráse a svěžesti a že kráčí jako nevěsta ke konečnému spojení se svým božských Snoubencem ve šťastné věčnosti /2-4/.

Církev tedy pečuje nejen o to, aby se jejímu nebeskému Snoubenci dostalo patřičné cti a slávy, nýbrž pracuje také v jeho poslání, jehož cílem je posvěcení, spása lidstva. A tento úkol posvěcování lidstva, který je tak vlastní církvi, jak vlastní byl Kristu, vykonává církev touže liturgií, kterou vzdává Nejsvětější Trojici svrchovanou čest a slávu. V Konstituci o církvi to potvrzuje, když praví: „Z liturgie, zvláště z eucharistie, k nám proudí jako z pramene milost a uskutečňuje se s nejděší účinností ono posvěcení lidí v Kristu a oslava Boží, ke které jako k poslednímu cíli směřuje všechna ostatní činnost církve“ /10/.

Od kolébky až ke hrobu doprovází církev své děti a je posvěcuje v Duchu svatém mocí, kterou v ní Kristus působí. Je to hlavně sedmý proud svátostných milostí, kterými k nám přitékají vykupitelské zásluhy z Kristova kříže, a které dávají duši nadpřirozený život Božího dítěte a rozmnožují jej a stále oživují.

(...) K těmto božským proudům milosti připojuje církev své modlitby a žehnání, svěcení vody a mnoho jiných předmětů, prožívání života Kristova v jednotlivých liturgických obdobích, průvody a obřady pohřbu – a máme před očima nádherný obraz posvátné liturgie, neustále posvěcující všechny věřící jednotlivě i začleněné do lidské společnosti. A chápeme také, že liturgie je hlubokým pramenem posvěcení, a nezbytným prostředkem pravého křesťanského ducha.

Vědomí tak velkých darů v nás musí vyvolat především hlubokou vděčnost ke Kristu, z jehož pokladů se nám dostává těchto milostí, a pak

k církvi, která nám tyto milosti zprostředkuje. Musíme si však také neustále připomínat, že i když nás Kristus vykoupil bez nás, nespasí nás bez nás, jak říká sv. Augustin. Převědeme-li si tuto pravdu do oblasti posvátné liturgie, řekne nám: v posvátné liturgii se nám dostává mnoho a mnoho milostí, které jsou schopny nás posvěcovat, ale bez vyšší spolupráce budou pro nás jakoby mrtvé. Nestačí přijmout křest – musíme žít jako děti Boží. Nestačí spojit se ve sv. přijímání s Kristem – musíme v tomto spojení pokračovat. Nestačí přijmout svátost manželství – musíme žít jako křesťanští manželé a řídit se zásadami křesťanské mravouky. Pak teprve – za naší spolupráce s Božím působením dosáhne posvátná liturgie plné účinnosti v posvěcení naší duše.

Musíme si totiž být stále vědomi toho, že liturgie není magie a že svátosti a svátostiny nejsou magické prostředky, že je vždy třeba dispozice ze strany toho, kdo je přijímá, a že jejich účinky jsou závislé také na naší spolupráci. I když říkáme v teologii, že svátosti působí *ex opere operato*, čili, že svátost jakožto nástroj činnosti Boží v duši působí sama svou mocí, jen když není překážky ze strany subjektu neboli přijímajícího, velikost tohoto účinku závisí také na spolupráci člověka. Svátosti a svátostiny vždycky posvěcují duši, nenajdou-li v ní překážky, jakou je těžký hřích u svátostí, které předpokládají stav posvěcující milosti, a lítost a dobrý úmysl u těch, které nám získávají posvěcující milost. Dokonalejší dispozice duše je však nepochybně zárukou většího přílivu milostí.

Svátost pokání způsobí jistě mnohem větší změnu v životě člověka, který ji přijme po dokonalém zpytování svědomí, s velkou lítostí a s upřímnou a odhodlanou snahou napravit svůj život, než u člověka, který ji přijme sice platně, ale povrchně.

Podobně svátost eucharistie u jednoho jen tak tak udržuje život milosti Božího dětství, kdežto u druhého působí stálý, rovnoměrně zrychlený růst – podle toho, jak se kdo k nim připravuje a jak spolupracuje s nabízenou pomocí.

A tak je tomu s celou liturgií: jeden ji prožívá povrchně, koná překrásné liturgické modlitby a liturgické úkony bezmyšlenkovitě, zvykově, a proto duchovně živoří. Je sice pravda, že z nich čerpá, neboť jinak by vůbec nežil. Bohu se jimi také dostává jisté slávy, ale právě tak malé, jak malá je horlivost toho, kdo ho oslavuje. Druhý naopak liturgií žije a duchovně roste, protože se nespokojuje s tím málem, které dává svátost sama sebou, nýbrž dokonalou dispozicí a opravdovou spoluprací hledí dosáhnout účinků co největších, co nejbohatších. Liturgická modlitba a liturgické úkony musejí proniknout celý náš den, v nich totiž musíme

načerpat duchovní sílu pro celý den, k nim se musíme v duchu stále vracet a tak budeme den ze dne více pozorovat, jak nás liturgie posvěcuje, jak nás zdokonaluje, jak nás připodobňuje tomu, jehož v ní oslavujeme.

Liturgie utváří osobnost křesťana

Obnova liturgie je důsledek obnovy církve a obnova církve vyžaduje vnitřní obnovu každého z nás, neboť církev to jsme my.

To, co nejvíce porušuje krásu křesťanovy duše a co nejvíce brzdí její duchovní růst, je sebeláska. Odstraň sebelásku, pravil sv. Bernard, a nebude pekla. V sebelásce je kořen mnoha dalších neřestí a překážka k opravdové lásce k Bohu i bližnímu. Odstraňme ji a duše se rozletí na perutích lásky k Bohu a k obětavé službě bližnímu. Liturgická zbožnost nám k tomu účinně pomáhá.

1. Mám vám popisovat sebelásku, egoismus, sobectví, které tak dobře znáte z vlastní zkušenosti: buď že jste je objevili v sobě nebo ve svém okolí? Je tak bolestné vidět tuto neřest, která plní svět – jak ten malý svět každého člověka, tak ten širý svět naší planety. Cožpak by mohly být sváry a nepřátelství mezi lidmi, které tak ztrpčují život, cožpak by mohly být války, které zabíjejí tisíce a miliony životů a ničí nejdrahocennější hmotné a duchovní statky, kdyby nebylo na světě sebelásky?

Egoista, sobec vedený sebeláskou, zná jen sebe. Ví o existenci druhých, ale jedná, jakoby druhých nebylo. Myslí jen na sebe, mluví jen o sobě, pracuje jen a jen svou vůlí. Na nikom a na ničem mu nezáleží, protože všude vidí jen sebe, a proto jen to má pro něho smysl, co nějak slouží jemu. Má-li někdy zájem o druhé, pak jen pokud je potřebuje, pokud mu mohou být užiteční. Za svým cílem – a tím je on sám – jde přes mrtvoly. Chce-li prosadit svou vůli, nezáleží mu na tom, zda tím bude někdo trpět. S nikým se neshodne, do žádné spolupráce se nezapojí, leda jako ten, který poručí druhým a sám se bez práce obejde, a tak zase jen dosáhne cíle svého sobectví.

Víte všichni, že je tomu tak, vidíte to na každém kroku, jak dovede být egoista bezohledný. A totéž dovedou skupiny lidí, protože sobectví je nejen soukromé, nýbrž i národní, státní a to je pak příčinou strašných válek a nepřátelství ve světě.

Je však také jistý egoismus, sobectví i u křesťanů, kteří jsou pokládáni za zbožné, a nejsou si mnohdy ani vědomi toho, že jejich zbožnost obsahuje mnoho falešných prvků, které tryskají z jejich neuvědomělého egoismu.

Jsou jisté „nábožné“ duše, které budou prosazovat svou vůli vždy a všude proti vůli církevních představených. Jestliže se jim nevyhoví,

jestliže se jejich vůle nerespektuje, projeví se nejdříve jejich sebeláska pomluvou těch, kteří nedbali jejich vůle, a nakonec třeba i odcházejí. A tím končí také jejich „zbožnost“, založená na sobectví. Znáte takové bolestné případy.

Sobeckost vede také „zbožné“ lidi k soustavnému odpoutávání od společenství věřících. Modlí se nejraději sami, společenství v modlitbě nemilují. Mají své modlitby, své pobožnosti, tak jako jsou celí, zcela a zcela svoji. Neumějí, nechtějí se přizpůsobit kolektivu, a když se nakonec přece jen modlí s ostatními, musí jejich hlas vynikat, aby je bylo poznat a zpívají-li s celým kostelem, musejí zpívat alespoň falešně, když jim nelze jinak podtrhnout své sebevědomí, že jsou něco jiného než ostatní.

Tito „zbožní“ sobci si také libují ve všelijakých pobožnostech, často vůbec neschválených církevní autoritou, zato však schválených jejich sebeláskou, jejich vlastní vůlí. Proto je těžké získat je pro liturgickou zbožnost, která nehoví sebelásce a citovosti tak jako jejich pobožnosti. V těchto pobožnostech jim nejde ani tak o chválu Boží, jako o to, aby jejich duše přetékala hojnými city. Vždyť jako v celém svém životě myslí především na sebe, na svůj prospěch, tak také v úkonech zbožnosti.

2. Liturgie je nejlepším lékem proti těmto zhoubným projevům falešené, sobecké zbožnosti, a tak napomáhá utvářet dokonalou křesťanskou osobnost.

Liturgická zbožnost je zbožnost kolektivní, je to chvála vzdávána Bohu církví, vyvoleným lidem Božím, společenstvím věřících. Jedinec mizí v tomto společenství Božího lidu, ztrácí se v celku modlící se církve a v tom se ztrácí i jeho přirozená touha po vyniknutí, po uplatnění vlastní vůle, mizí i jeho sebeláska a na jejím místě se rodí láska k Bohu a k bližnímu.

V liturgii nenajde sebeláska potravu, a proto musí hynout hladem. Vlastní vůle tu nutně ustupuje před vůlí církevních předpisů, protože v liturgii není nic ponecháno vlastní vůli, vše je až do posledních podrobností předepsáno církevní autoritou. Proto ten, kdo miluje liturgickou zbožnost a činí ji svou zbožností, cvičí se neustále v poslušnosti vůči církevní autoritě a poslušnost je hrob, do kterého se ukládá k věčnému spánku vlastní vůle, tento nejvýraznější projev sebelásky.

V liturgii nejde člověk sám k Bohu, nýbrž ve společenství Božího lidu, a tak se dostává ze svého osamocení, zbavuje se nezdravé izolace, učí se myslet na druhé, jednat ve společenství s druhými, pracovat pro druhé. A tím dostává jeho sobectví ránu za ránu. Vždyť člověk je tvor společenský, to je v jeho přirozenosti, a proto sobectví je cosi nepřirozeného,

protipřirozeného, tak jako ostatně každý hřích. Vždyť koneckonců všechny neřesti a všechny hříchy mají svůj pramen v prvním hříchu člověka, kterým byla narušena lidská přirozenost, zraněna, a proto jen s obtížemi hledá cestu k Bohu a k bližnímu. Liturgie svou výchovnou metodou pomáhá člověku, aby našel sám sebe, aby zdokonalil svou osobnost tím, že ji zbaví nezdravého osamocování, k němuž vede sobectví.

Liturgická zbožnost je střízlivá, je to pravda, nelibuje si v přílišné citovosti, ale není její mínus, nýbrž plus, to není její nevýhoda, nýbrž výhoda. Citová složka člověka se musí také účastnit služby Boží, o tom není pochyby, vždyť celý člověk je od Boha, a proto celý musí zpívat chválu Otci, Synu i Duchu svatému. Tedy i jeho cit. Ale mezi činností rozumové stránky člověka a stránky citové musí být správný poměr, obě tyto složky musejí být náležitě vyrovnány, vyváženy. A to právě nacházíme v liturgické zbožnosti, která není ani přehnaně rozumářská, ani nezdravě citová, nýbrž dokonale vyrovnaná a vyvažuje projevy rozumu a vůle ve vztazích člověka k Bohu.

Nesmíme se proto divit, když se církevní autorita zdrává schvalovat všelijaké sentimentální písničky a modlitby, které se snad některým lidem líbí. Všechno, co má být zařazeno do liturgického dění, musí mít známku univerzálnosti, musí být dokonale vytríbено, vyváženo, aby to mohlo vyhovovat všem lidem dobré vůle. A jen takové modlitby a písně, které mají tento charakter, vlastní liturgické zbožnosti, mohou přispívat k výchově dokonalé křesťanské osobnosti, tím, že potírají prvky sebelásky.

Zdá se snad někomu, že člověk ztrácí, jestliže se bezvýhradně podrobuje, že jeho osobnost zaniká ve společnosti věřících, když se oddá liturgické zbožnosti na úkor soukromých pobožností? – Nikoliv. Zánik ve společenství věřících znamená jen umocnění život jedinců, protože je to zánik ve vyvoleném lidu Božím, tedy v církvi, tedy v Kristu. A sv. Pavel nám praví, že Kristus je náš život. Sami nejsme nic: co jsme, co můžeme, můžeme v moci Boží, v moci Kristově. Jen z Krista, tedy ze spojení s ním v církvi a a skrze církev – vyrosté pravý, dokonalý křesťanský život.

A to má na mysli církev, když volá po obnově liturgického života, to jest života z Krista a v Kristu ve společenství jeho církve.

Liturgie je akce

Leiturgia – v náboženském významu znamená veřejný úkon ve službě Bohu. Tedy liturgie je akce. Při soukromé modlitbě stačí, aby mluvilo srdce; při liturgické modlitbě mluvíme slovy a gesty. Když odcházel Kristus po únavné práci celého dne mezi posluchači na horu, do samoty,

spojovala se jeho duše s nebeským Otcem, a tak nám dal příklad soukromé modlitby, ve které duše rozmlouvá s Bohem, třebaže beze slov. A když chodíval na slavnosti do jeruzalémského chrámu, kde se účastnil starozákonní liturgie, ukázal nám, že vedle modlitby ve skrytu je třeba také modlitby veřejné, společné, která je jistou akcí už tím, že se pronáší ústy. Člověk se však nespokojoval jen tím, že své vztahy k Bohu vyjadřoval jen mluvenými slovy, nýbrž přidával k slovům gesta, rozmanité vnější úkony, kterými vyjadřoval vnitřní dispozice své duše. Svou naprostou podřízenost Bohu a vyznání jeho svrchovaného majestátu vyjadřoval obětí, svou radost z Boží dobroty a vděčnost projevovav zpěvem, průvody a rozmanitými jinými akcemi.

Vyjadřovat vnějšími úkony vnitřní smýšlení a cítění patří k podstatě člověka, a proto není divu, když to, co je člověku přirozené, se objevuje i v jeho vztazích k Bohu. S liturgickými úkony se setkáváme v každém náboženství, tedy i v křesťanství. Smysl těchto úkonů je symbolický. Pokleknutí znamená úctu, klanění, bití v prsa lítost, rozpřažené nebo složené ruce modlitbu. Tato gesta mají jednak doprovázet v liturgii mluvené slovo, jednak chtějí vyjadřovat, co člověk cítí. Mají být navenek vyjádřenou mluvou srdce.

Dosud většina těchto akcí patřila v naší bohoslužbě zvláště ve mši svaté jen liturgovi, knězi, který vykonával posvátné obřady. Věřící se jich účastnili velmi poskrovnu. Liturgická obnova vyžaduje aktivní účast všech věřících v posvátných úkonech, a proto rozšiřuje působnost věřících v liturgickém dění /11/ Nestačí už, aby věřící byli s knězem spojení myšlenkově, v duchu; mnohé části liturgických modliteb se mají modlit spolu s ním, jiné dokonce sami i bez něho, a to tak, že jejich modlitba je součástí liturgického úkonu /introit, offertorium atd/, a také různými gesty se mají zapojit do celkového posvátného obřadu. Vstávání, klekání, zavedení obětního průvodu, to všechno vede k tomu, aby si věřící uvědomovali svou součinnost s liturgickým děním. Přitom všem musejí mít stále na paměti, že žádné gesto, žádný pohyb nemá být prázdný; nýbrž má být projevem, výrazem vnitřního cítění, vnitřní dispozice duše.

Je to právě toto harmonické spojení nitra s vnějším úkonem, které ukazuje, jak jde celý člověk k Bohu: jeho duše i jeho tělo. Celý je od Boha, a proto celý, ve své celistvosti má oslavovat Boha. To, co je skryto v jeho duši, může se stát postřehnutelné smysly jen tehdy, když promluví tělo hlasem nebo gestem. Mimoto, kdyby člověk byl jen jedincem pro sebe, stačilo by jistě Bohu, kdyby mu projevil svou úctu jen ve svém nitru. Člověk je však svou povahou člověk společenský, a proto musí jít k Bohu v celku společnosti, ke které patří. Liturgie je akce společenská, ve

kteřé jde vykoupené lidstvo k Bohu, svému Otci. A tu je třeba vnějšího, viditelného projevu, akce, která vyjadřuje to, co srdce cítí.

Všimněme si nyní jednotlivě některých liturgických akcí, které jsou záležitostí věřících, a kterými se věřící aktivně zapojují do liturgického dění.

VSTÁVÁNÍ. – Když jde kněz k oltáři, věřící vstávají. Stojí při čtení evangelia, když se modlí nebo zpívají vyznání víry a při jiných úkonech. V tomto povstání a stání je vyjádřena úcta k Bohu a soustředěnost k příslušnému úkonu. Představme si, že sedíme ve svém pokoji, vstoupí význačná osobnost. Vstaneme a jsme pozorni k tomu, co od nás chce. Podobně vstáváme, kdy má začít mše svatá, abychom naznačili, že opouštíme jakoukoli jinou činnost a chceme se plně věnovat posvátnému úkonu, který začíná.

Úcta a soustředěnost je pak vyjádřena i v ostatních případech, kdy při mši nebo při jiných liturgických úkonech stojíme. Úcta k slovu Božímu nás nutí povstat při evangeliu a zvláště pak při Otčenáši, kterému nás naučil Syn Boží. Vyznání víry a obnovení křestního slibu je slavnostní akt, který žádá slavnostní postoj, a tím je rovné, přímé stání. Při každém slavnostním úkonu člověk stojí a je pozorný k tomu, co se děje. „Viděl jsem sedm andělů stát před Bohem... Přišel pak jiný anděl a postavil se k oltáři se zlatou kadidelnicí...“ To je okamžik z toho, co zahlédl ve Zjevení /8,3/ sv. Jan z nebeské liturgie.

KLEČENÍ. – Poklekáme-li nebo klečíme-li před Bohem, není-li to jen ze zvyku, z náboženského formalismu – vyznáváme svou malost, slabost a Boží velikost, pokorujeme se před nekonečným Bohem: vzdáváme mu poctu klaněním. Poklekal-li člověk před člověkem, byl si vždy vědom, že mu vzdává nejvyšší poctu, která v plné míře patří jen Bohu. Uvědomíme-li si, co jsme my a co je on, pak cítíme, že náš nejpřirozenější postoj před ním je být na kolenou. Proto poklekáme před svatostánkem, ve kterém víme, že je náš Pán a Bůh. Klečíme při těch částech mše svaté, ve kterých chceme vyjádřit svou kajinnost a pokoru, nebo se chceme klanět, jako při proměňování nebo při svátostném požehnání.

ZNANENÍ KŘÍŽE, ŽEHNÁNÍ. – Kříž je znamením spásy, je symbolem křesťana. Kříž má zdobit naše příbytky, aby nám stále připomínal, jaký je a kde je smysl našeho života, a kříž jako náboženský úkon má být naší ochranou proti útokům těla, světa a ďábla.

Žehnáme-li se před modlitbou nebo před prací, při liturgických úkonech nebo mimo ně, vyznáváme a vzýváme Nejsv. Trojici, takže znamení kříže se slovy, která je doprovázejí, je sice krátkou, ale překrásnou modlitbou, ve které si připomínáme nejhlubší křesťanské tajemství. Bohužel,

tato modlitba často opakovaná a stejně i gesto, které ji doprovází, se jeví mnohdy spíše jako bídná karikatura než jako přesvaté znamení naší spásy. Jaké pozornosti je třeba, aby toto znamení kříže jak v liturgii, tak mimo ni bylo opravdu posvátným a posvěcujícím!

A totéž je třeba říci o žehnání. Žehná-li kněz při liturgických obřadech, žehná na místě Božím, vyprošuje požehnání Boží, protože požehnání pochází jen od Boha, žehnat může jen Bůh. Proto každý, kdo žehná, prosí Boha o jeho požehnání. „Požehnej vás všemohoucí Bůh... Boží požehnání sestup na vás...“ Při svátostném požehnání neříká kněz nic: dělá pouze znamení kříže, protože tu žehná Kristus slovy, která neslyší náš sluch, ale může slyšet naše duše, jestliže je dosti pozorná...

BITÍ V PRSA. – Bijeme-li se pěstí v prsa, vyjadřujeme svou hříšnost a lítost nad spáchanými hříchy a zároveň prosbu za odpuštění. „Má vina. Bože, buď milostiv... Pane, nejsem hoden...“ Je to krásné gesto, které doprovází slova zkroušenosti a prozrazuje navenek, co se děje v nitru člověka. Proto je třeba, aby bylo upřímné, aby bylo poctivým výrazem našeho smýšlení a citění a ne pouhým bezobsažným pohybem ruky. Také je třeba dbát o to, aby tohoto výrazu a symbolu kajícího klanění nebylo používáno tam, kde se jeho smysl ztrácí. Proto je nesprávné, když se věřící bijí v prsa – zcela bezmyšlenkovitě – zatímco slovy vyjadřují pocity klanění, jako při vstupu do kostela, před svatostánkem nebo při odchodu a nebo také při pozdvihování a svátostném požehnání. V těchto okamžicích se duše klaní, a s ní i tělo, nebo přijímá požehnání od svátostného Spasitele. Tu není na místě gesto, vyjadřující kajícínost.

Je mnoho jiných symbolických gest, kterými mluví člověk v liturgii k Bohu. Ale tak jako všechno, co se stále opakuje, snadno zevšední a ztrácí svou krásu, tak se stává, že stálým opakováním pozbývají sílu i liturgická slova a gesta, jestliže se člověk nesnaží stále o to, aby jim dodával vnitřní obsah. Liturgie je akce, ale nikoli bez ducha, prázdná. Je plná symbolů, které musejí být chápány, prožívány, a pak bude mít jejich bohatý obsah také vliv na utváření duchovního života. Jinak se stanou prázdným formalismem, který je velkým škůdcem náboženského života, ničí toho, kdo mu podlehně a je pohoršením pro svět.

Liturgie je akce a jako každá akce chce působit, a to jak směrem k Bohu, tak směrem k člověku. Boha chce oslavovat a člověka chce zdokonalovat. Ale tohoto cíle dosáhne jen tehdy, když to bude akce živá a úvědoměle prožívaná, která vychází z nitra člověka a vyjadřuje smýšlení a citění. Proto musíme být v tomto směru stále bdělí, abychom nebyli při liturgických úkonech mrtvým automatem, nýbrž vždy živými a nadšenými pěvci slávy a velebnosti Boží.

Jak dosáhneme toho, aby naše liturgické akce opravdu oslavovaly Boha a nás zdokonalovaly? Hledme, jdeme do kostela nebo kaple, žehnáme se svćenou vodou, poklekáme před svátostným Spasitelem, bereme do rukou modlitební knížku..., ale přitom jsme mnohdy duchem ještě kdesi jinde, u své práce, u lidí, se kterými jsme předtím rozmlouvali, nebo také u děje, o kterém jsme právě četli. Úkony, které děláme, jsou třeba důstojné, protože dlouholetým cvikem jsme si navykli neodbývat je. Nejsou tedy pohoršlivé, protože ten, kdo vidí jen venek, může být spokojen a třeba i vzdělán. Duši však prospívají málo, protože při nich není a netěží z nich, jak by mohla a měla. A taková bývá často skutečnost, která je důsledkem lidské slabosti, roztržitosti a neusebranosti.

O svatém opatu Bernardovi, který nepochybně vynikal v modlitbě a usebranosti mysli, čteme, že si nařikal na roztržitost, plynoucí ze starosti o tak velkou komunitu, kterou řídil. A proto když se ubíral do chóru zpívat chvály Boží, říkával starostem a myšlenkám, které se neshodovaly s liturgickou akcí: „Zůstaňte venku, za dveřmi, počkejte chvíli, vždyť se k vám zase vrátím a budu se vámi obírat, jakmile dám Pánu Bohu, co mu pattí.“ Měl patrně na mysli slovo moudrého Siracha: Před modlitbou připrav svou duši a nebuď jako člověk, který pokouší Boha /18,23/.

Jestliže máme být přijati v audienci u velké osobnosti, přicházíme náležitě připraveni, dbáme jak o svůj zevnějšek, tak o vnitřní soustředěnost, myslíme na to, co budeme mluvit, uvažujeme, co nám asi bude řečeno, jak na to odpovíme... Jsme všestranně připraveni.

A když jdeme k Pánu Bohu? Chováme se někdy příliš familierně, domácky. Zajisté, Bůh je náš Otec, dobrý přítel, ale tím nepřestává být Bohem, Pánem nebe a země, naším Tvůrcem, začátkem a koncem všeho. Práteleká láska a důvěra dítěte, která má ovládat naše vztahy k Bohu, nesmí být v rozporu s dokonalou úctou, jakou jsme povinni nekonečnému Bohu, jemuž se klanějí andělé a všechny nebeské zástupy zpívají píseň chvály a diků. A jestliže v soukromé modlitbě se více uplatňují vztahy dětinné a přátelské, v liturgické modlitbě a v liturgických akcích se projevuje více naše úcta k nekonečnému Bohu a k jeho svrchovanému majestátu.

Je třeba častěji na tyto věci myslet, připomínat si je vždy znovu, protože člověk je tvor zapomnětlivý a tato vlastnost ho svádí k jisté ledabylosti vzhledem k liturgickým akcím. Aktuální vědomí Boží velebnosti nás vždy přiměje k tomu, abychom přistupovali k liturgickým akcím vždy s největší důstojností a úctou. A tak se stane liturgická modlitba a každá liturgická akce pramenem Boží oslavy a našeho posvěcení.

Redakčně upraveno.

Umývání nohou

Linus Geretzki OP

P. Linus Geretzki OP, nar. 1912, kněžské svěcení 1936, exercitátor, spirituál sester dominikánek v Německu a věhlasný kazatel – o tom svědčí i čestný titul udělený řádem „praedicator generalis“.

Úvod

Budete se ptát: Proč je právě tato scéna umývání nohou přípravou k Svatému týdnu? Na první pohled vypadá tento model dosti nevhodný. A není opravdu cizí našemu dnešnímu myšlení? Co v něm můžeme nalézt a co si s ním počít?

V antické společnosti mělo jistě mytí nohou své místo v životě. Tehdy se nemohlo jeho poselství stát nepochopitelným, pro nás však ze své původní výpovědi ztratilo mnoho. Až do středověku bylo v kulturním okruhu Středozeří ještě zvyklostí. I nyní je liturgicky využíváno, ale děje se spíše okázale a slavnostně.

I když je nám vlastní Kristova prosba málo známá, přece tento obraz není zapomenut, neřku-li překonán. Když totiž jdeme zpět k jeho kořenům, dostává velikou hloubku. Umývání nohou není nějaký banální příběh, který se stal, má hluboký smysl, jaký lze v dějinách lidstva jen zřídka nalézt. Kdyby totiž tento model nabyt platnosti v celém světě, vypadalo by naše lidské soužití jinak.

Ale dříve, než o tom promluvíme, je dobře vylicit situaci, ve které se umývání nohou odehrává (srov. Jan 13).

Jsme v Jeruzalémě. Učedníci se shromáždili ve velké místnosti, večere již začala. Asi uprostřed ní se stalo něco pozoruhodného a Bible nám vše vypravuje podrobně, aby vyniklo to neobvyklé.

Ježíš vstane od stolu, odloží vrchní šat, opásá se lněným plátnem. Nalije vodu do připraveného umyvadla a začne učedníkům mýt nohy. Všichni přihlížejí s úžasem. Umývání nohou patřilo tenkrát k takzvané špinavé práci, kterou mohli dělat jen otroci, otroci židovského původu však ne. Mimoto: učedníci přišli ráno do Jeruzaléma a své zaprášené nohy si umyli, jak to židovský zvyk předpisoval. Co má opakované umývání uprostřed hostiny znamenat?

A přece: Ježíš to činí zcela uvědoměle. Chce učedníky prostřednictvím tohoto zřejmého pohoršení přivést k přemýšlení a upozornit na smysl toho, co činí.

I. Umývání nohou jako obraz Kristovy smrti

Co je vlastně hlubokým smyslem umývání nohou, jež chtěl Kristus sdělit svým učedníkům? Příběh není vyčerpán jedním významem, připouští jich mnoho. O dvou chceme promluvit. Nejbližší je jistě odkaz na bratrskou lásku, kterou Kristus projevuje svou službou – umýváním nohou. Ale příklad mytí nohou nemá být chápán v první řadě jako požadavek morální, jako by šlo jen o to být pokorný a vzájemně si sloužit. Má především náboženský, teologický význam: je to poukázání na kříž, jemuž jde Kristus vstříc, je to jeho služba ve smrti.

Ježíš chce umýváním nohou ukázat a připravit učedníky na oběť kříže. Mytí nohou a oběť kříže jsou v nejrůznějších vztahu. Mytí nohou se stává znamením oběti na kříži. Objasňuje se již, co se stane na kříži.

Při mytí nohou se Ježíš zcela sklání k člověku, jemuž slouží. Zde se stává otrokem, jehož život nemá cenu. Stejným způsobem, ale ještě horším, je Ježíšovo utrpení na kříži. Zde není jen otrok, ale hříšník. Na kříži totiž přijímá na sebe nejtěžší břemeno, břemeno našich hříchů. Mytí nohou bylo jeho znamením.

Ježíš dává učedníkům toto znamení jako pomoc. Neboť ví, jak pro ně bude těžké prožívat s ním ukřižování. Jestliže se již nyní učedníci pohoršují nad Ježíšovým chováním, co řeknou teprve zítra, až jejich milovaný Pán a Mistr bude pověšen jako zločinec na kříži? Co se stane, chce Ježíš již nyní předpovědět a naznačit. Vždyť s nimi přece žil ve společenství. Nesmí je nechat nepřipravené na to, co je potká, aby nebyli zmateni. Otvírá jim dokořán bránu k svému utrpení. Tím nabývá umývání nohou charakteru jeho poslední vůle, a tak zvláštního významu.

Od této chvíle dostalo umývání nohou téměř svátostný charakter. Nejedná se jistě o svátost, toto jednání je symbolické, je však Ježíšem vysvětlováno jako služba nezbytná k spáse.

Spor mezi Petrem a Ježíšem:

Co je v této službě podstatné, vyplývá ze sporu mezi Petrem a Ježíšem. Nemůžeme jej přejít, neboť se týká také nás. Petr nebyl asi prvním, jemuž byly umyty nohy, ale když přišel na řadu, vzepřel se. Ježíš se ho snaží přemluvit. Říká mu: „Nyní nerozumíš, ale později porozumíš.“ Přesto dochází mezi Petrem a Ježíšem k diskusi. To není náhodné, Petrův temperament mu nedovoluje mlčet. Pohoršuje se nad otrockou službou, kterou mu chce Ježíš prokázat. Je přece Mistr a tato služba je neslučitelná s jeho autoritou. „Ty jsi Pán a Mistr, příslibený, Syn Boží.“ On to řekl a vyjádřil mínění všech. Co činí Pán, není přece možné.

Petr ustoupí, když to Ježíš výslovně požaduje, ale tento problém ho bude dále provázet. Také pro nás je často těžké pochopit, že Kristus mu-

sel jít cestou kříže. Není to opravdu bláznovství, o němž mluví Pavel? I když nás víra učí, že Kristova smrt byla nutná, aby nás spasil, zůstane pro nás vykoupení vždy plným tajemství. I kdybychom někdy chtěli říci: „Takový Bůh není podle mého vkusu, my potřebujeme Boha vyvýšeného, vznešeného“, pak tuto hořkou chuť musíme překonat. Musíme se nejen sklonit před Boží mocí a majestátem, ale i před jeho ponížením a pokorou, které jsou velikostí jeho lásky. Umývání nohou nám to má připomenout.

Pokusme se vyložit další význam.

II. Umývání nohou jako znamení bratrské lásky. Ježíš jako příklad.

Význam mytí nohou jako znamení bratrské lásky je v těsné souvislosti s obětí na kříži. Ano, bez oběti na kříži bychom mohli vidět mytí nohou příliš povrchně. Ale Ježíšovou smrtí na kříži se nám nejhluběji ukázala jeho bratrská láska.

Podívejme se na Krista! Je středem všeho dění. Všechna evangelistova pozornost je zaměřena na zachycení a zobrazení Ježíšovy osoby. On si je plně vědom své božské moci. Vyšel z Boha a Bůh vložil vše do jeho rukou.

On se tedy může označit za Pána a učitele svých učedníků a povolat je k bratrským činům. Proto nejsou jeho rozkazy učedníkům – a také nám – nezávazné, nýbrž on říká: „Musíte tak jednat, je to vaše povinnost“. Nejde jen o slovní vyjádření, ale o činy.

Jakkoliv se zdá jeho autorita tvrdá a rozhodná, není zraňující. Vyplývá z lásky, ano, je identická s jeho láskou. Autorita a láska nejsou pro něho protiklady. Právě jeho láska je základem jeho nejvyšší autority.

K tomu nám dává příklad. On, Pán, jde jako sluha ke svým učedníkům, kteří sedí na svých místech. Jde od jednoho k druhému, klekne před každého, umývá jim nohy a osuší je.

On, náš Pán a Bůh. Tehdy můžeme jen říci: „Takové věci činí jen láska! Na to nesmíme nikdy zapomínat!“

Z této Ježíšovy služby lásky vyplývá: služte si vzájemně! Ježíš sám vyvozuje důsledek ze svého činu pro své učedníky – a také pro nás: Máme činit totéž, co udělal on. Při tom se ovšem nesmíme na Ježíšův čin dívat osamoceně nebo jen z etického hlediska – což se dnes často děje. Neučiníme Ježíšovým slovům po právu, uslyšíme-li v nich jen to lidské. Nejde zde pouze o lidskost, filantropii, jde o Ježíšovu lásku, kterou máme vyzařovat. Lásku k bližnímu nelze oddělit od Boží lásky.

Ježíš zná rozepře, které mají učedníci mezi sebou. Zná také nás a ví, že denně jsou od nás požadovány větší nebo menší služby lásky. Ve vzájemném styku jsou často malé věci právě tak důležité jako velké, i kdyby šlo jen o to mlčet o chybě, kterou u jiných objevíme a rádi o ní mluvíme.

Uvažujme na okamžik o této myšlence: Všichni lidé by byli ochotni k této službě lásky, všichni by ustoupili od nenávisti a závisti, od nepřejčnosti a lakoty, a to všude na zemi. Pak bychom měli mír, po kterém toužíme.

Abychom se naučili této lásce, radil bych: přečtěme si znovu tento text o umývání nohou, přečtěme si jej pomalu a s vírou. Zvláště když nás zaměstnává nějaký problém, když jsme se s někým dostali do sporu, nechme se oslovit Ježíšem a odvolejme se na to, co řekl: „Jste už čisti skrze slovo, které jsem vám řekl.“ Příběh o mytí nohou nemá pro nás pouze sílu výpovědi pro čin, ale dává nám skutečnou sílu k činu. Kdo čte jeho slova s vírou, pro toho z nich něco vyplývá. Kdo je připraven k činu, s tím je spojen Ježíš Kristus svou silou lásky. On přemáhá naši slabost, když naše síla lásky je nedostačující. Dejme si od něho umýt nohy, to znamená: darovat si jeho lásku.

Co znamená sloužit?

V našich úvahách často nalézáme slovo sloužit. Ano, jestliže shrneme scénu umývání nohou jedním slovem, můžeme říci: jde o službu. Ježíš nám sloužil a my si máme navzájem sloužit. Protože však slovo sloužit upadlo v nevážnost a často se mu špatně rozumí, chceme si o něm ještě vyměnit názory.

Kdo dnes rád mluví o službě? O lásce mluvíme často, ale již láska, která slouží, je méně žádoucí, a nejméně láska pokorná. Částečně to vyplývá z minulosti: Dříve nemělo slovo sloužit vždy dobrý zvuk, často bylo doprovázeno pokornými gesty a mohlo být přitom i patolizalstvím.

I když dnes slovo sloužit už neslyšíme rádi, bez ducha služby se náš denní život neobejde. Co dělají řeholní sestry, je služba. Matky, které v noci bdí nad nemocným dítětem, mají těžkou službu. Hospodyně při své denní službě, při její náročnosti a zodpovědnosti, je často nedoceněna. I přívětivý řidiš taxíku, který veze těžce nemocnou ženu k lékaři, slouží. Ano, existuje ještě nezištná, čestná služba. Ale kdo chce dnes říkat slovo o službě, o pokorné službě, když jsou lidé postaveni do šíleného boje o existenci? Nemyslí na službu. Žijí pod vlivem hesel, jakými jsou: Prosaď se, vyšvihni se, používej své lokty!

Chceme proto proniknout do nejcennějšího smyslu služby. Nejčastěji ji vidíme tak, že nižší prokazuje službu vyššímu. Je to cesta zdola nahoru.

To službu často ztěžuje, zejména když jsme zapojeni do služby ponižující. Pak se přece musíme zřící sami sebe, musíme obětovat svůj čas a dát se bližnímu k dispozici.

Zde nám dává příběh o umývání nohou důležitý a pomáhající pokyn. Sám Ježíš nám říká: cesta služby nevede zdola nahoru, ale shora dolů. Člověk nevynalezl služby, on je nanejvýš zneužil. Služba má svůj původ v Bohu.

On nám přece říká: svatý přichází k nám hříšným. Nepřichází jako soudce, ale jako zachránce a vykupitel. Když ho přijmeme, vlije se do nás láska jeho služby a posílí nás, abychom i my byli připraveni sloužit. Pak působí Bůh v nás.

Skutečně existovali lidé, kteří zde vykonali podivuhodné služby. Svým životem dali opětovně vzniknout obrazu umývání nohou. Patřil k nim např. nedávno beatifikovaný Holanďan Damian de Veuster. Pečoval o malomocné, nakazil se a zemřel mezi nimi. Ano, žijí mezi námi mnozí, i dnes, kteří uskutečňují Ježíšovu lásku. Zůstávají anonymní, ale Pán k nim mluví: „Blahoslavení jste vy, kteří toto činíte.“

Umývání nohou jako vzor pro církev

Ano, vše, o čem jsme mluvili, se netýká jen nás osobně, jednotlivců, ale celého společenství uvnitř církve. Umývání nohou je příkladem pro církev. Co činí Ježíš při mytí nohou, má být pečeti dobra a znamená: „Společně a jeden pro druhého“. To by měl být základní zákon pro každé jednání v církvi. Jinak ztratí svou vnitřní autoritu a vyzarování. A my máme přispět k tomu, aby tato rozhodující realita nebyla zneužita.

Nechceme přehlížet, že to v časech, kdy psal Jan své evangelium, bylo lehčí. Tehdy se skládala církevní společenství z malých přehledných skupin. Požadavek být si vzájemně k dispozici se dal snáze praktikovat, když se všichni vzájemně znali a hovořili spolu. Ve velkých církevních obcích, je to již těžší. I když naše bohoslužby nejsou dnes tak hojně navštěvovány jako kdysi, často vůbec nevíme, kdo vedle nás klečí, kdo se vedle nás osamělý modlí.

Jistě však by bylo v církevních společenstvích více vzájemné radosti a štěstí, které bychom pocítovali, kdybychom se častěji a intenzivněji ptali Ježíše na problém, který otvírá umývání nohou. Pokusme se o to všude, kde se setkáváme. I když jsou počátky skromné.

Ježíš bude přítomen mezi námi.

Z němčiny přeložila Norberta Koulová. Redakčně upraveno.

Dominikánská obnova a silentium

Dokončení

W. A. Hinnebusch OP

Mlčení a ovládání

Mlčení znamená ovládání, což je kvalita pro zbožného člověka základní, statek, který musí každý kazatel mít. Sv. Jakub se zmiňuje o ovládací hodnotě mlčení: „Domnívá-li se kdo, že je zbožný, a přitom nedrží na uzdě svůj jazyk, klame tím sám sebe...“ (Jak 1,26). Takovým ovládáním by se zabránilo mnoha hříchům: marnivosti, nelásce, lžím, výbuchům hněvu, pomluvám, rozptylování. Řeholníci občas bezohledně vraždí osobnost svých spolubratří svým jazykem. Nebylo by tomu tak, kdyby měli ve větší úctě mlčení a spravedlnost. Jakub musel o této věci hluboce rozjímat, neboť se vrací k mlčení ve své třetí kapitole:

„Všichni přece mnoho chybujeme. Kdo nechybuje slovem, je dokonalý muž a dovede držet na uzdě celé své tělo. Dáváme-li koňům do huby udidlo, aby nás poslouchali, můžeme tak řídit celé jejich tělo. Nebo si představte lodi: Jsou tak velké a jsou hnány prudkými větry, ale malé kormidlo je řídí, kamkoli kormidelník chce. Tak i jazyk je malý úd, ale může se chlubit velkými věcmi. Považte, jak malý oheň může zapálit veliký les! I jazyk je oheň. Je to svět zla mezi našimi údy, poskvňuje celé tělo a spaluje běh našeho života, sám podpalován pekelným plamenem.“

Potom, když poznamená, že člověk dokáže zkrotit dokonce i divoké šelmy a ptáky, plazy i ryby, končí touto svou pronikavou poznámkou: „ale jazyk neumí zkrotit nikdo z lidí. Je to zlo, které si nedá pokoj, plné smrtonosného jedu. Jím chválíme Pána a Otce, jím však také proklínáme lidi, kteří byli stvořeni k Boží podobě. Z týchž úst vychází žehnání i proklínání. Tak tomu být nemá, bratří moji“ (Jak 3,2–11).

Dominik svůj jazyk ovládal. Frogier z Penny, který ho dobře znal, dosvědčoval: „Nikdy jsem jej neslyšel promluvit zbytečné či škodlivé slovo nebo nějakou lichotku či lehkovážná slova, neboť vždy hovořil o Bohu“ (Kanon. skutky, č. 47). Rovněž praktikoval onen druh mlčení, které méně hrdinské bytosti shledávají velmi obtížným zachovávat. Bonvisus, který mu sloužil během nemoci v Miláně, řekl: „Když se ho zmocnila prudká horečka, nestěžoval si na svou nemoc, ale připadlo mi, že byl ponořen do modlitby a rozjímání“ (Tamtéž, č. 22).

Pozitivní hodnoty silentia

Silentium nabízí jednu dokonce ještě větší hodnotu. Je základní podmínkou k studiu, modlitbě a rozjímání. Cílem dominikánského silentia je vybudovat kontemplativní prostředí, v němž studium, modlitba a rozjímání mohou vzkvétat, v němž může nastat proniknutí slovem Božím, které formovalo apoštola Pavla, kazatele a teologa. Otec Sertillanges trefně stanovuje úzkou spojitost mezi tichem a takovou rozjímavou činností:

„Chcete dělat intelektuální práci? Začněte tím, že v sobě vytvoříte zónu ticha, zvyk usebrat se, vůli k sebezáporu, nestrannosti, která tě dá celého k dispozici dílu; dosáhnete onoho stavu, kdy duše není zatížena touhou a sobeckým chtěním, který je stavem milosti intelektuálního pracovníka. Bez toho neučiníte nic, alespoň nic, co by stálo za řeč“ (Intelektuální život, str. X).

Silentium nejprve vytváří kontemplativní prostředí zklidněním vnějšího hluku – bouchání dveří, dupání, mlácení nádobím, šprýmování a vzka-zy vyměňované konvenčním hlasem. Tato rušení připomíná bonmot rozhlasových komiků Stoopnagleho a Budda: „Hluk je hlasitější než cokoliv jiného.“ Rovněž tranzistory a televize mohou být pro klid řeholního domu osudné, pokud jejich užívání není vedeno umírněností. Samozřejmě existují povahy, které dokáží pracovat lépe, snad se i lépe modlit, když v pozadí hraje hudba, a nelze popřít, že televizní produkce může stimulovat rozjímání. Ti, kdo se s vážnou účastí dívali na pohřby Johna F. Kennedyho a Dr. Martina Luthera Kinga nebo na návštěvu papeže v OSN, museli mít mnoho příležitostí k rozjímavým myšlenkám.

Důležitější při vytváření kontemplativního životního prostředí je zklidnění vnitřní hlučnosti. Vnitřní hluk představuje obzvláštní problém vzhledem k neutuchající činnosti mysli, paměti a představivosti. Když člověk přestane konverzovat s druhými, obrátí se dovnitř a hovoří do nekonečna sám se sebou. Jedna či druhá z jeho duševních pochodů v bdělém stavu stále probíhá. Jestliže tyto duševní pochody nejsou spoutány disciplínou, nemůže nastat vnitřní ztišení. Stále bude docházet k vnitřnímu brebenění mysli, představivosti či paměti. Zbytečné myšlenky, rozptylování, pokušení a denní snění spolu zápasí a uchází se o pozornost člověka. Dále zde máme prázdnou četbu, zvědavé pasení po zprávách, libování si v imaginárních urážkách, udržování při životě drobných i velkých urážek, marnivé libování si v bývalé slávě. I vůle se v tomto boji chce prosadit. A kvůli tomu všemu bude těžší jazyk omezit. Myšlenky a modlitba nemohou vzkvétat tam, kde vládou takové podmínky.

Silentium nutné pro dialog

Nedotkli jsme se však dosud jedné ještě větší hodnoty silentia. Hazlitt se dostává k jádru věci, když říká: „Mlčení je jedna velká část konverzace.“ Zde se dostáváme k apoštolské hodnotě mlčení. Rozumem obdařeným bytostem prospívá společenství – komunikace jednoho s druhým. Pouze ony mají dar řeči. Fr. Nogar říká: „A tam, kde je řeč, nalézáte i to, co teolog nazývá duchem“ (Pán absurdního, str. 26). K čemuž dodáváme: „A kde máte ducha a řeč, máte potřebu komunikovat.“ Nutkán těmi nejhlubšími silami své povahy usilují rozumem obdařené bytosti o dialog. Potřebují si vyměňovat myšlenky, projevovat si lásku, sdílet své zkušenosti, „významným způsobem být s někým ve spojení“. Dialog je „vážné oslovení a odpověď, k nimž dochází mezi dvěma či více osobami, přičemž bytí a pravda každé z nich je konfrontována s bytím a pravdou té druhé“ (R. L. Howe, Zázrak dialogu, str. 4). Avšak v každém člověku existuje hluboce zakořeněný rys sobectví, touhy dominovat, projevovat navenek své já, zabývat se svými vlastními potřebami a úzkostmi, vyhledávat druhé pouze pro osobní naplnění. V konverzaci existuje u agresivní osobnosti tendence skákat do řeči, přerušovat a nedávat druhé straně příležitost dokončit, co začala říkat. Když druhý člověk hovoří, nedochází ke skutečnému naslouchání, není slyšeno, co se říká. Všechny tyto defekty brání komunikaci. Proces dialogu předpokládá opačné kvality: otevřenost druhé osobě, ochotu respektovat ji, vidět ji, slyšet ji a poznávat ji takovou, jaká je. Odmítnutí vyslechnout ji, snaha užívat či využívat ji znamená pro dialog zkázu. Každá z obou stran musí chtít nikoliv pouze hovořit, ale též odpovídat na to, co slyší z druhé strany. Pouze láska, která není vedena žádným zájmem toto umožňuje.

Dialog začíná v tichu. Člověk může vést rozhovor pouze tehdy, když je ochoten být zticha a slyšet a vidět a poznávat druhou osobu. „Mluvení je jako hra na harfu,“ napsal Oliver Wendell Holmes. „Kladení rukou na struny, aby se zastavily jejich vibrace, je stejně důležité jako brnkání na ně, aby zazněla hudba.“ Ještě dávno před tím, než začneme dialog, je nutné se naučit umění mlčet. Člověk musí vědět, jak vytvořit vnitřní klid, kde může vyvinout vědomí a reakci na význam a otázky života. Dominikán, který se nesetkal s Bohem v klidu své vlastní duše a srdce, jen obtížně káže či učí. Neboť kázání i učení vyžaduje zvládnutí techniky dialogu. Homilie, kázání či přednáška mají za cíl stát se nikoliv monologem, ale oslovit posluchače, či třídu a vyvolat odezvu. Smysluplná komunikace vyžaduje nerušený tok mínění z jedné strany na druhou. Kazatel či učitel „ostražitě hlídá a aktivuje chápání svých posluchačů v souvislosti

s tím, co říká“ (Tamtéž, str. 40). Kdo nikdy nehledal hluboké významy v tichu své vlastní duše, stěží pochopí, jak otevřít sám sebe skrytým významům ostatních. Sertillanges naznačuje, že takový člověk sotva objeví sám sebe:

„Naslouchat sobě samému znamená to samé, jako naslouchat Bohu. To v tvůrčí Myšlence spočívá naše opravdové bytí, tam nalezneme naše já v jeho autentickém tvaru. Nyní je nám tato pravda o naší věčnosti, která ovládá naši přítomnost a slibuje naši budoucnost, odhalena pouze v tichu duše – tzn. při vyloučení bláhových myšlenek, které vedou k dětinským a marnivým zálibám v rozptylování duše“ (Intelektuální život, str. X).

Mlčení – základní předpoklad křesťanské lásky

Lidské bytosti nejenom že potřebují sdílet názory, hovořit a být chápány, poznávat a být poznávány, ale rovněž milovat a být milovány. Existuje vrozená tužba po sjednocení s druhým. V životě jsou tyto dva procesy procesem jedním. Nemohu milovat druhého, dokud neznám; nemohu doopravdy znát, dokud doopravdy nemiluji. Tento dvojí pohyb poznávání a lásky vyžaduje jako předpoklad schopnost být sám se sebou v klidu a tichu. Eric Fromm zdůrazňuje, že k tomu, aby se člověk naučil umění milovat, musí se naučit soustředit. A to není možné bez ticha: „Nejdůležitějším krokem při učení soustředěnosti je naučit se být sám se sebou bez toho, že by člověk četl, poslouchal rádio; kouřil či pil. Být schopen se soustředit znamená ve skutečnosti být schopen být sám se sebou a tato schopnost je přesně podmínkou pro schopnost milovat. Jestliže jsem připoután k jiné osobě proto, že nedokáži stát na vlastních nohou, může takový člověk být zachráncem života, ale vztah, který k sobě navzájem máme není láskou“ (Umění milovat, vydání v nakl. Colphon, str. 112). Ve skutečnosti bude docházet k využívání druhého. Nejtěžší ze všeho je naučit se dosáhnout vnitřního mlčení, onoho mlčení, které zklidňuje všechno „pachtění a dohadování našich vlastních myšlenek, nepokojná přání a starosti našich srdcí, jejich bolesti a radosti“ (R. Guardini, Meditace před mší, str. 15).

Slova těchto autorů velice připomínají to, co duchovní spisovatelé říkali o samotě a mlčení po celá staletí. Apoštol, který nedokáže mlčet, nemůže nikdy navázat vztah lásky s druhými. Spíše k nim vyjde ze své vlastní potřeby, neboť jsou nezbytní pro jeho vlastní sebevyjádření. Bude na ně naléhat. Aby se vyhnul takové deformaci svého působení, musí se naučit mlčet. Jakmile toto umění zvládne, může bez obav pracovat pro

druhé. Potom bude vycházet k jiným štědře, nesobecky, připraven na to navázat dialog, zakusit pravé setkání. Dialog není jednosměrná ulice.

Mlčení a přítomnost

Pro řeholníky je konečným účelem silentia pomoc, aby našli Boha, kterého můžeme najít pouze v tichu. Pokud nejsme tišší, neuslyšíme jej, když volá, nebudeme nikdy schopni odpovědět spolu s mladým Samuel: „Mluv, tvůj služebník slyší“ (1 Sam 3,10). Bůh k nám hovoří jak přímo, tak nepřímo. V tichosti čekáme, dokud se nerozhodne promluvit. V tichosti se učíme dodržovat observance, studovat přírodní jevy, vnímat transcendentální hodnotu všeho, co se děje, zakoušet pravdu, kterou Pavel sděluje pohanům ve svém listu Římanům: „Vždyť to, co lze o Bohu poznat, je jim přístupné, Bůh jim to přece odhalil. Jeho věčnou moc a božství, které jsou neviditelné, lze totiž vidět od stvoření světa“ (Řím 1,19–20).

Pouze v tichu můžeme spatřit Boží ruku v tom, co se děje, jeho působení v živých tvorech, jeho obraz v lidech. Takové ticho je tichem víry a v tomto tichu nalézáme Boha. Takové ticho je živé. Přebývá v něm Bůh, Marie, svatí a andělé, nacházejí se v něm všechny události a podmínky života, které k nám hovoří o Bohu. Autenticky zbožný člověk přebývá v tomto tichu. Je to jeho domov, místo, kde nalézá své přátele a svého Boha. Tam žije s věcmi, které jej vedou k Bohu, k setkání se svým Stvořitelem a k rozhovoru se svým Spasitelem.

Vnější ticho vede k tichu vnitřnímu a vnitřní mlčení vede ke sjednocení s Ježíšem. Není to ticho, které panuje ve vakuu, ale mlčení duše naplněné Kristem. Není to klid hrobu, mrtvol, ale srdce žijícího svůj život, zapálené láskou k Ježíši. Ticho neuvězní duši, ale osvobozuje ji, trhá pouta, která ji váží k zemi, takže může létat jistěji a bezpečněji ke Kristu. Toto jsou důvody, které vedou dominikánské konstituce k tomu, že hovoří o „nejsvětějším zákonu mlčení“, a Bernarda k tomu, že volá: „Nikdy nejsem méně samotný, než když jsem sám“.

Život řádu je strukturován tak, že dominikáni mohou slyšet Boha. Kazatel je v zásadě prorokem, nikoliv prorokem v lidovém, ale v biblickém smyslu. Prorok je ústy Boha. Bůh hovoří k němu a on potom sděluje Boží slovo. Dominikáni jsou kazatelé vyvolení k tomu, aby hlásali Boží poselství; více než ostatní řeholníci potřebují samotu a ticho. Potřebují plodné ticho, během něhož naslouchají, slyší, co jim Bůh říká, učí se pravdě, zkoumají ji, chutnají ji, obdivují ji. Musejí ji zakoušet všemi těmito způsoby, než jsou připraveni hlásat ji s přesvědčením.

Musí přistupovat k pravdě jako znalec přistupuje ke sklenici vína. Vychutnává ji pěti odlišnými způsoby. Nejprve drží sklenici proti světlu a obdivuje barvu krásného červeného, růžového či zlatého vína, které obsahuje. Tak musí mít kazatel před očima pravdu a obdivovat ji. Potom znalec uchopí sklenici do dlaní a přitom zahřeje víno, aby mohlo vydat své příjemné aroma. Později pak pohybuje sklenicí pomalu tam a sem pod svým chrípím a pomalu a zhluboka vdechuje. Tak musí kontemplativní člověk vychutnávat vůni tajemství Boha a Krista.

Nyní je znalec připraven k pití a pomalu usrkává ze sklenice. Nehodí víno celé do sebe, jako nějaký ignorant, ale převaluje kapky vína na jazyku uvnitř úst. Nechá víno působit na své chuťové pohárky. A to je jeho třetí potěšení. Pravdy víry lze rovněž ochutnat. „Okuste a vizte, jak je Hospodin sladký.“ Žalmista chce, aby jeho lid okusil Hospodina duchovně prostřednictvím reflexe všech jeho zázraků, aby viděl, jak jsou potěšující.

Poté, co poválel víno po jazyku a stále je ještě má v ústech, znalec otevře velice zlehka rty a nabere dlouhý, hluboký dech, který vydechne nosem. A to je podruhé, co okouší jeho vůni. Kontemplativní řeholník se v tichém zamyšlení vrací znovu a znovu k zázraku, potěšení, chuti a vůni pravdy. Znalec nakonec začíná pít. Připravil všechny své smysly na tento vrcholný okamžik. Raduje se ze svého vína v plnosti. Kontemplativní řeholník, má-li pravdu ocenit, nesmí ji pít hltavě. Musí si uvědomit, jaká je to jemná a posvátná věc. Má ji v uctivé vážnosti, vychutnává ji, každou svou schopnost přináší, aby se na ni spolehly, pije z ní co nejvíce zhluboka. Pravda může být pouze vychutnána tímto způsobem v tichu.

Hlučný člověk přistupuje k modlitbě jako ignorant přistupuje k pití. Je příliš dychtivý, příliš lačný po novinkách, příliš dychtí po výsledcích, než aby vychutnal posvátnou pravdu. Spolkne ji na jeden doušek a pak se diví, proč z ní neměl žádné potěšení. „Pravdu lze poznat pouze v tichu,“ píše Romano Guardini. „Ten, kdo stále mluví, nikdy pravdu neuchopí nebo alespoň zřídka.“ Pokračuje: „slyšet Boží slovo vyžaduje milost..., ale rovněž to vyžaduje něco, čeho jsme my sami schopni:

Slyšet Boží slovo vyžaduje milost.. ale rovněž to vyžaduje něco, po čem my sami toužíme a čeho jsme sami schopni: být vnitřně »přítomný«; naslouchat nejhlubší podstatě našeho bytí; odkrytí nás samých tomu, co přichází odjinud, posvátnému slovu. Toto všechno je možné pouze tehdy, když jsme vnitřně klidní. V tichu samotném můžeme skutečně slyšet“ (Meditace před mší, str. 14–15).

Sv. Dominik, „učitel pravdy /a/ kazatel milosti /který/ štědře vy-
léval vody moudrosti“, se dozvěděl slovo pravdy právě takto. V *Devíti
způsobech modlitby sv. Dominika* čteme tento popis jeho páté cesty:

„Někdy sepal ruce, pevně zaklesl prsty před očima plnými slz a ovlá-
dal se. Jindy pozvedal ruce k ramenům, jako to dělávají kněží při mši.
Zdalo se pak, že pečlivě naslouchá, jako kdyby slyšel od oltáře přicházet
nějaká slova... Kdyby někdo viděl jeho velkou zbožnost, jak tam vzpří-
meně stál a modlil se, zajisté by si pomyslel, že vidí proroka, nejprve
hovořícího s andělem nebo se samotným Bohem, potom naslouchajícího
a pak tiše přemítajícího o věcech, které mu byly zjeveny“ (Lehner,
Životopisné dokumenty, str. 153).

Když Dominik cestoval, často se modlil v tichu. Jeho druzi vyprávějí,
že k nim mluvil o Bohu, ale pak jim řekl: „Pokračujme v rozjímání
o našem Spasiteli“ (Kanonické skutky, č. 41). *Devět způsobů modlitby*
dodává úplnější popis tohoto zvyku:

„Stranil se svého druha tak, že chodíval buď napřed anebo častěji
v určité vzdálenosti za ním. Takto v ústraní kráčel a modlil se; ve svém
rozjímání byl rozrušen a plamen lásky k Bohu byl zažehnut... Bratři byli
přesvědčeni o tom, že při takové modlitbě světec získával svůj pronikavý
vhled do Písma svatého a hluboké porozumění Božím slovům, sílu ká-
zat tak zapáleně a odvážně, a důvěrně se tehdy obeznamoval s Duchem
svatým, čímž poznával skryté věci Boží“ (Tamtéž, str. 159).

Dominik miloval a předpisoval silentium, protože se dotýkalo samot-
ného jádra lidského hledání Boha a jeho vztahování se k jeho bližnímu
v apoštolátu. Není to nic zastaralého, ale mělo by to být praktikováno
v moderním kontextu. Je to forma dialogu, cesta otevřenosti vůči Bohu,
kterého oslovuje v modlitbě, vůči věcem a událostem vesmíru, vůči bliž-
nímu, k němuž přistupuje s naslouchající láskou a znovu v něm setkává
Boha svého rozjímání.

Silentium a obnova

Experimenty se silentiem by měly být vedeny dvojí touhou zachovat
jeho kontemplativní hodnoty a lépe vtělit bratrskou lásku. Dokonalé ml-
čení dřívějších dob dnes již nelze uplatňovat, neboť nové formy spoluprá-
ce a týmové práce ospravedlňují řeč tak, jako potřeba hlásat slovo ospra-
vedlňuje kázání. Přesto by ani hluboké ani obyčejné silentium nemělo
být lehce opouštěno; experimenty by měly pokračovat s uměřeným tem-
pem. Když se mluví z nutnosti nebo křesťanské lásky, silentium to nikdy
neruší, byť by bylo velmi hluboké, pokud vyvěrá z otevřenosti bratrské

lásky. Bratrské pozdravení ztlumeným hlasem či tiché přikývnutí může vyjadřovat skutečnou osobní přítomnost lépe, než hlučná kaskáda slov, která nemusí svědčit o ničem jiném, než o potřebě psychologického ujištění o sobě samém. Srdečnost během rekreace, tiché pozdravení na klášterní chodbě, společné hledání Boha v mlčení, to vše obohatí bratrské společenství.

Nejsilnější motiv k mlčení přichází od Pána, Kazatele kazatelů, Velkého proroka poslaného Otcem, aby hlásal, že království Boží je nablízku. Jeho třicet let ticha v Nazaretu bylo porušeno pouze jednou: „Jak to, že jste mě hledali? Což jste nevěděli, že musím být tam, kde jde o věc mého Otce?“ (Lk 3,49). Na počátku svého veřejného působení, po krátké rozmluvě s Janem Křtitelem, odešel na poušť a mlčel po čtyřicet dnů. A často, jak je zaznamenáno v evangeliích, se odcházel o samotě modlit. Nakonec, v době svého utrpení, nepromluvil proti těm, kdo ho obviňovali, ani jedno hněvivé slovo.

Pod dojmem tohoto mlčení papež Pavel VI., když hovořil v Nazaretu, zdůraznil, že se jedná o první lekci Pánova života.

„Nazaret je školou, kde začínáme rozumět Ježíšovu životu. Je to škola evangelia. Zde se učíme zachovávat, naslouchat, rozjímat a pronikat hlubokým a tajemným významem těchto jednoduchých, prostých a milých projevů Syna Božího. A snad se jej naučíme téměř nepostřehnutelně napodobovat. Zde se učíme metodu, jak porozumět Kristu...

Lekce mlčení: kéž by se tam k nám vrátilo ocenění těchto ohromujících a nepostradatelných duchovních podmínek, jakkoli jsme ohlušeni vším tou vřavou, vším hlukem, všemi těmi hlasy našeho chaotického a ztřeštěného moderního života. Ticho Nazareta, nauč nás usebrání, zamyšlení a touze všimati si dobrých vnuknutí a slov opravdových učitelů, nauč nás potřebovat a cenit si přípravy, studia, rozjímání, vnitřního života, skryté modlitby, kterou slyší jen Bůh“ (Papež hovoří, IX, 1964, str. 284 a dále).

„Křesťanství začíná a končí s tímto rozjímáním. Začíná v tichu Nazareta, kde všichni věřící, tak jako Marie, obdrží Slovo, přemítají o něm a, jak říká papež Pavel, nepostřehnutelně se stanou jím samým a začnou jej žít. A cílem křesťanství je rozjímání, věčné rozjímání o Bohu přítomném ve Slově“ (Paul Hinnebusch, Konference, 25. února 1965).

Z angličtiny přeložil Tomáš Mika

Recenze

Albert Beneš: Božské ctnosti *Nakladatelství Krystal, Praha, 1997*

Nakladatelství vydalo v řadě „theologia maior“ druhou část morální teologie otce Alberta Beneše, ve které se autor zabývá teologickými ctnostmi – vírou, nadějí a láskou. Autor v této práci přihlížel nejenom k dokumentům II.vat. koncilu, ale i k posledním encyklikám Jana Pavla II. (Veritatis splendor) a ekumenickému direktáři. Jedná se o přehlednou učebnici, kterou používají především studenti Olomoucké teologické fakulty. Text obsahuje řadu odborných výrazů, které mohou pomoci studentům při studiu pramenů či oficiálních textů v latinském jazyce.

Blahoslav Pípal: Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu *Kalich, Praha, 1997*

Dostáváme do rukou již třetí vydání důležité pomůcky ke studiu Starého zákona. Nové vydání nabízí čitelnější hebrejské písmo a usnadňuje tak používání tohoto slovníku, což považuji za největší přednost této reedice. Naopak lituji, že byl vypuštěn česko-hebrejský slovníček. Tento slovník by neměl chybět na stole studentů Starého zákona.

Karl-Josef Kuschel: Spor o Abrahama (Co židy, křesťany a muslimy rozděluje a co je spojuje) *Vyšehrad, Praha, 1997*

Profesor Kuschel, nar. 1948, přednáší na Katolické teologické fakultě Univerzity v Tübingenu ekumenickou teologii. Rovněž tak zastupuje ředitele Institutu pro ekumenické bádání. Kniha se zabývá postavou biblického praotce Abraháma a ukazuje pojetí tohoto otce víry (monoteismu) v židovství, křesťanství a islamu. Četba knihy je opravdu napínavá a přináší řadu hlubokých a nových postřehů. Hluběji pochopíme, jakým způsobem je křesťanství pokračováním Abrahámovy víry. Ne zcela obecný je postoj v druhé části „Abrahám a křesťanství“, kde autor až příliš nadšeně přijímá některé kontroverzní názory na vznik Nového zákona, které zužují problematiku vztahů židů – křesťanů s vyloučením historické stránky působení Ježíše Krista a jeho střetu s rabínsko-farizejským pojetím židovské víry. Druhá část se snaží otevírat perspektivy náboženského dialogu či abrahamovské ekumeny. Vedle řady podnětných návrhů se autor příliš ztotožňuje s pohledy svého učitele dr. H. Kunga, které nejsou vždy shodné s ekumenickým úsilím Apoštolského stolce. Jak prozrazuje i literatura, jedná se o pojetí, které je spíše vyjádřením směrů německé a anglické jazykové oblasti, kde převládá pohled protestantského pojetí ekumenismu. Bezesporně se však jedná o knihu užitečnou a podnětnou.

Problémy mysticismu – 2. ročník, svazek 6 *Edice Prométhéus, Hradec Králové 1997*

Tento svazek vydal Ústav filozofie a společenských věd Vysoké školy pedagogické v Hr. Králové. Hlavním pořadatelem tohoto svazku je odborný asistent zmíněné vysoké školy Libor Nekvinda. V první části se pokouší H. Kmoníček o definici mystiky a naváže pojednáním o mystice v buddhismu a v islámu.

Křesťanské mystice se věnují Karel Kotrlý a Marcel Pikhart. Po historickém přehledu rozebírá německou a španělskou mystiku Jindra Trísková. Dále byly publikovány texty otce Silvestra Braita, a to „Odevzdanost do vůle Boží“ a „Vlité nazírání a jeho stupně podle sv. Terezie“. Ve výběru textů vedle upanišád a úseků z islámské literatury byly publikovány vybrané statě z díla Jana Taulera, Kateřiny Sienské, sv. Terezie Veliké, sv. Terezie z Lisieux a sv. Jana od Kříže. V závěru se nalézá přehled mystiků a osobností s mystickou zkušeností. Nechybí ani jmenný a věcný rejstřík. Pro Salve není bez zajímavosti, že jsou citovány i články, publikované v našem časopise.

Teologická reflexe 2/1997

Druhý ročník tohoto časopisu přináší tři základní články. Dalibor Antalík v článku „Pořádání světa a tančící Moudrost“ rozebírá text přísloví v souvislosti zpráv o stvoření, které srovnává s kosmogonickými mýty starého Orientu. Ladislav Hejdánek v článku „Filosofický problém nepředmětnosti a jeho možný teologický dosah“ pokračuje ve své úvaze o aplikaci jím vysloveného filosofického modelu v teologii. Jan Štefan ve článku „Vyznávám jeden křest na odpuštění hříchů“ rozebírá teologii křtu a připomíná i odůvodněnost tradice křtu malých dětí.

V časopise se setkáváme s bohatou recenzí vydaných knih, příp. některých článků. V úvodu do tohoto čísla můžeme číst i článek J. Duse, který vyjadřuje svou nespokojenost nad kanonizací Jana Sarkandra. Autor prokazuje značné mezery ve znalosti pojetí tolerance a soužití různých náboženských vyznání v období středověku, baroka i doby pozdější. Můžeme říci, že kanonizace Jana Sarkandra zasáhla náš kulturní a myšlenkový okruh v situaci velké nepřipravenosti. Ale na druhou stranu vyvolává potřebnou diskusi, ve které si obě strany musí lépe uvědomit těžkosti vzájemného soužití protestantů a katolíků, které není z historického pohledu zatíženo pouze selháním katolické strany. Autor, odvážný a čestný člověk, až příliš podléhá zjednodušené šabloně bojovníka proti totalitarismu. Článek sám však vyznívá až příliš ideologicky.

Victor Conzemius: Proroci a předchůdci *Zvon 1997*

Zajímavá kniha švýcarského teologa nás seznamuje s dvaceti portréty významných mužů a žen církve v minulém i 20. století. Titul knihy „Proroci a předchůdci“ je skutečně výstižný. Čtenář, pokud se nezabývá již příslovecně

současné intelektuální lenosti, která poutá většinu našich lidí k televizní obrazovce a nedopřává jim dostatek času k tomu, aby vzali do rukou knihu, může si z této knihy přečíst alespoň několik portrétů, které potřebuje nutně znát, má-li porozumět životu církve dnes.

Problém sociální otázky a církve k nám hovoří patetickými slovy F. de Lamennaise. Otázka, jak žít v církvi, která mne vždy neposlouchá, je řešena v životopisné črtě o německém církevním historiku Ignáci von Dollingerovi. Pro porozumění americkému katolicismu a jeho vizí, s kterými nás tak často seznamuje M. Nowak, potřebujeme znát postavu Lorda Actona, kterého kniha představuje v črtě pod názvem Ětos pravdivosti. Máme-li stálý odpor proti vstupu do Evropy, pak bychom si měli přečíst životopisný portrét jednoho z jejích stavitelů Roberta Schumana.

Protože církev nestaví pouze muži, ale také ženy, věnujme svoji pozornost velké apoštolce nové doby Madeleine Delbrelové, která může být inspirací pro tak potřebný apoštolát v naší zemi, především pro skrytou formu apoštolátu, která připomíná Ježíšův život v Nazaretě a také dává smysl našim všedním dnům.

Připravil Dominik Duka OP.

SALVE – REVUE PRO TEOLOGII A DUCHOVNÍ ŽIVOT

ROČNÍK 8 (1998)

pro Čs. provincii Řádu bratří kazatelů vydává Krystal OP, s.r.o., Husova 8, Praha 1; vychází čtyřikrát ročně

šéfredaktor: ThLic. Dominik Duka OP

redakční rada: ThLic. Dominik Duka OP (předseda), Radim Černušák OP, Štěpán Filip OP, Hieronym Kaczmarek OP, Terezie Eisnerová OP, Edita Mendelová OP, Norberta Koulová, Jan Sotoniak

výkonný redaktor: Mirjam Hrudníková OP

redakce: Salve, Husova 8, Praha 1, 110 00, tel. (02) 242 184 41

Nevyžádané rukopisy nevracíme. Redakce přijímá příspěvky bez nároku na autorský honorář.

Objednávky na adrese redakce. Cena jednoho čísla 25 Kč, roční předplatné včetně poštovného 100 Kč; platí se pošt. poukázkou typu C na adresu redakce

sazba: KRYSTAL OP **tisk:** Graphic Praha

MK ČR 6783. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha čj. NP 606/1994 ze dne 29.3.1994.

